

วัดปัญญาบันฑิตาราม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
การเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น

เอกสารชุดโครงการวิจัยและส่งเสริมวัด
เพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม
ลำดับที่ ๕

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๔ บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณีจากรัฐตามที่กฎหมายกำหนด โดยมาตรา ๑๕ ได้บัญญัติให้การจัดการศึกษามี ๓ รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งนโยบายรัฐบาล (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องจะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาให้มีความรู้และจริยธรรมเริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด จะส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์และวงการศาสนา และจะจัดให้มีสถานที่เพื่อการปฏิบัติธรรมและความสงบร่มเย็นทางจิตใจในทำนองเดียวกับพุทธมณฑลให้ครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร

ในฐานะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา มีภารกิจเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬากับการศึกษาทุกระดับและประเภท ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลและภารกิจของสำนักงานฯ ดังกล่าว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้จัดทำโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด ตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบและส่งเสริมสนับสนุนวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมให้

๓๗๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 ส ๖๕๑ ว วัดปัญญาบันฑาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
 การเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น
 กรุงเทพฯ : สกศ., ๒๕๔๘
 ๗๒ หน้า
 ISBN : 974-559-817-8
 ๑. การเผยแผ่ศาสนาธรรม ๒. ศาสนาพุทธ--การเผยแผ่
 ๓. ชื่อเรื่อง

วัดปัญญาบันฑาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี การเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น
 เรียบเรียงโดย สอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง

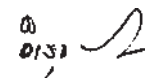
สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ ๑๐๑/๒๕๔๘
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๘
 จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม
 ISBN 974-559-817-8
 จัดพิมพ์และเผยแพร่ สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
 โทรศัพท์ ๐ ๒๖๖๘ ๗๑๒๓ ต่อ ๒๔๒๖
 โทรสาร ๐ ๒๒๔๓ ๒๗๘๗, ๐ ๒๖๖๙ ๗๗๓๖
 เว็บไซต์ <http://www.onec.go.th>
 พิมพ์ที่: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด
 ๗๘/๑๙๖-๒๐๕ หมู่ ๕ ถ.พระยาสุเรนทร์
 (ซอยรามอินทรา ๑๐๙) กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐
 โทรศัพท์ ๐ ๒๙๑๙ ๑๔๘๑, ๐ ๒๙๑๙ ๑๔๘๙
 ๐ ๒๕๔๐ ๑๐๖๔-๕
 โทรสาร ๐ ๒๙๑๙ ๑๕๐๗

เกิดความยั่งยืน โดยมีพระธรรมกิตติวงศ์ เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม และราชบัณฑิต เป็นประธานกรรมการดำเนินงานโครงการ โดยคัดเลือก วัดที่มีรูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น จำนวน ๖๒ วัด จากทั่วประเทศ จำแนกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้านการจัดการศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการจัดโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธรศาสนา ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการจัดวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ และจัดโครงการต่อเนื่องเป็นโครงการวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ในปี ๒๕๔๖-๒๕๔๗ ตามศักยภาพและความรู้ความสามารถของวัดให้โดดเด่นเพิ่มขึ้น โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิจากสถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รับเป็นที่ปรึกษาวิจัย

บัดนี้ การดำเนินงานโครงการได้เสร็จสิ้นแล้ว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้จัดให้มีการคัดเลือกและยกย่องวัดดีเด่นด้านต่างๆ ทั้ง ๖ ด้าน และจัดให้มีพิธีถวายรางวัลและจัดสัมมนาขึ้น ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๗ และเพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่วัดที่มีผลงานดีเด่นดังกล่าว จึงได้จัดทำเอกสารรูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่ได้รับการคัดเลือกและยกย่องให้เป็นวัดดีเด่นจำนวน ๖ วัด ได้แก่ ๑. วัดจอนคำ อำเภอกวาง จังหวัดลำปาง ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี

๒. วัดสระเรียง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๓. วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ ๔. วัดใหม่กรทอง อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ด้านการจัดโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธรศาสนา ๕. วัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และ ๖. วัดตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง ด้านการจัดวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงขอขอบคุณที่ปรึกษาวิจัย คณะกรรมการและวัดในโครงการ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้ความดีความงาม และความสามารถของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมปรากฏแก่สาธารณชนครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม หน่วยงานสถานศึกษา นักวิชาการ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป

(นายอรุณ จันทวานิช)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

วัดปัญญานันทารามได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๓๘ ไร่ ๕๙ ตารางวา จุดมุ่งหมายของการสร้างวัด เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ และเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้เฝ้าในการศึกษาปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนทั่วไป จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ที่ท่านกล่าวว่าต้องการให้สถานที่นี้เป็นที่สำหรับ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมมากเกินไป” ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้นำไปสู่การดำเนินงาน และการบริหารจัดการ ในด้านต่างๆ ของวัดปัญญานันทาราม

วัดปัญญานันทารามปฏิบัติภารกิจครบทั้ง ๖ ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ แต่ภารกิจที่ทำให้วัดมีความโดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ได้แก่ งานด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ปรัชญาการจัดการศึกษาของวัดปัญญานันทาราม คือ “การสร้าง ความดี เพื่อควบคุมคนเก่ง” และ “ทุกคนพัฒนาได้ถ้าให้โอกาส” จึงได้จัดหลักสูตรโดยนำพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ปรัชญาดังกล่าวมีความ

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และมาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หลักสูตร/โครงการการศึกษาของวัดปัญญานันทาราม มีหลากหลาย ซึ่งประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจสามารถเลือกเข้ามาศึกษาได้ตามความสนใจ ความต้องการ และเวลาที่สะดวก การจัดหลักสูตรของวัดจะคำนึงถึงปัญหาของสังคมปัจจุบัน และพิจารณาจากความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๔ ที่ว่า การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมควรให้ความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

สำหรับกิจกรรมการเรียนของวัดปัญญานันทาราม ใช้หลักของนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ และถือหลัก “นำทำ ไม่ใช่ สั่งทำ” เพื่อฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น และถือว่าการมาร่วมกิจกรรมจะเป็นการเพิ่มวิธีคิดให้คนตลอดจนการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นธรรมชาติ มีศาสนวัตถุและป้ายพุทธสุภาษิตที่มีข้อคิดและหลักธรรม เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์การสอน และเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการ

ศึกษาแห่งชาติฯ มาตรา ๒๔ ที่ว่า กระบวนการเรียนรู้ควรฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้พบว่า วัดปัญญานันทารามมีการจัดการศึกษาอย่างน้อย ๒ รูปแบบคือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม

๑. ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูง มีความสามารถในการชักจูงให้คนร่วมมือปฏิบัติงาน สามารถสร้างศรัทธาและเชื่อถือให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน เป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีประสบการณ์การทำงานด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทันสมัย ตลอดจนประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่บุคลากรที่อยู่ในวัดและผู้มาปฏิบัติธรรมจึงทำให้งานการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม ประสบความสำเร็จอย่างสูงในเวลาอันรวดเร็ว

๒. วัดมีจุดมุ่งหมายในการสร้างวัดที่ชัดเจนคือ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้องให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้ตกอยู่

ในอำนาจวัดมากเกินไป” จึงนำไปสู่แนวทางการจัดการศึกษา และวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวัด

๓. สถานที่ของวัดปัญญานันทารามมีความสงบ อยู่ห่างไกลจากชุมชน และสภาพของวัดมีความร่มรื่นเต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดที่เอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม

๔. บรรยากาศของวัดเอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีป่าয়สุภาวดีที่เป็นข้อคิดคติเตือนใจ และสวนสมุนไพรทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา

๕. รูปแบบการอยู่ร่วมกันแบบระบบสังฆะ เอื้อให้บุคลากรในวัดอยู่ร่วมกันอย่างแบ่งปัน ลดการแสวงหาลาภและวัตถุปัจจัย ลดความขัดแย้งในการทำงาน ทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อแสวงหาความดี ไม่ใช่แสวงหาเงินหรือวัตถุเป็นเป้าหมาย

๖. วัดให้ความสำคัญกับสังคมพุทธบริษัท จึงจัดการศึกษาได้ครอบคลุมคนทุกกลุ่มคือ พระภิกษุ สามเณร เยาวชนชาย-หญิง และประชาชนโดยทั่วไป

๗. บุคลากรของวัดมีความเข้มแข็งทำงานกันอย่างทุ่มเทอุทิศตนเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาธรรมในกิจกรรมที่ท่านมีความสามารถและความถนัด

๘. การสนับสนุนจากวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้การช่วยเหลือวัดในด้านพระวิทยากรโดยผ่านทางโครงการพระธรรมทายาท วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และพระนิสิตฝึกงาน

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ สภาพทั่วไปของวัดปัญญานันทาราม	๑
๑.๒ ประวัติความเป็นมาของวัดปัญญานันทาราม	๑
๑.๓ การบริหารงานของวัดปัญญานันทาราม	๑๑
๑.๔ โครงสร้างการบริหารของวัดปัญญานันทาราม	๑๕
๑.๕ การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดปัญญานันทาราม	๑๙
๑.๖ ประวัติเจ้าอาวาส	๒๘
๑.๗ วัดปัญญานันทารามกับรางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ	๓๓
บทที่ ๒ รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและ การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม	๓๕
๒.๑ ลักษณะที่โดดเด่นของวัดปัญญานันทาราม	๓๕
๒.๒ รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม	๓๘
๒.๓ การบริหารจัดการและบทบาททรัพยากรที่มีส่วน สนับสนุนการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๔๐

สารบัญ (ต่อ)

๒.๔ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดปัญญานันทาราม	๔๔
๒.๕ จุดแข็ง- จุดอ่อนของวัดปัญญานันทาราม ในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม	๔๕
บทที่ ๓ สรุปและข้อเสนอแนะ	๔๙
๓.๑ สรุป	๔๙
๓.๒ ข้อเสนอแนะ	๕๗
เอกสารอ้างอิง	๖๐

บทนำ

๑. ๑ สภาพทั่วไปของวัดปัญญานันทาราม

วัดปัญญานันทาราม ตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่ใกล้คลองชลประทาน บริเวณใกล้เคียงเป็นที่นา ที่สวน และบ่อเลี้ยงปลา การคมนาคมมีถนนสายหลัก คือ ถนนคลองหลวง-หนองเสือ ตัดผ่าน และถนนสายรอง คือ ถนนรังสิต นครนายก-เลียบบคลองหก

วัดปัญญานันทาราม ตั้งอยู่ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาสู่พื้นที่ ทำให้เกิดการสร้างงาน มีรายได้และมีงานทำภายในชุมชน

๑.๒ ประวัติความเป็นมาของวัดปัญญานันทาราม

วัดปัญญานันทารามมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ นายพิชิต-นางจำรัส ทองสีม่วง ได้ถวายที่ดินจำนวน ๖ ไร่ ในตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ให้เป็นสมบัติพระศาสนาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ และจัดตั้งเป็น “สำนักสงฆ์สนเฒ่า” ต่อมาโดยการประสานงานของ

นางบุญส่ง โพธิจันทร์ ได้ร่วมกันถวายสำนักสงฆ์นี้แด่ พระเทพวิสุทธิเมธี^๑ องค์ประธานศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (ที่ระลีก ๘๐ ปี ปัญญานันทะ) เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๕

ต่อมาได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๗ ชื่อว่า “วัดปัญญานันทาราม” โดยศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาและคณะศิษยานุศิษย์ ได้ร่วมใจซื้อที่ดินเพิ่มเติม เพื่อสร้างวัดปัญญานันทาราม เป็นธรรมสมโภช ๘๔ ปี พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)^๒ โดยมี พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สง่า สุภโร)^๓ พระมหามานพ ปญญาวิชโร และพระมหาสมโภช จิตติญาโณ จากวัดชลประทานรังสฤษดิ์ ร่วมสนองงานก่อสร้างวัด และกิจกรรมงานเผยแผ่พระศาสนา ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๓๘ ไร่ ๕๙ ตารางวา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕

ทำเนียบเจ้าอาวาส

พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๖	พระเฉลิม ปภัสสุโร เป็นเจ้าสำนักสนเฒ่าแสดงธรรม
พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๗	พระเจียม กนฺตสีโล รักษาการเจ้าสำนักสนเฒ่าแสดงธรรม
๒๑ สิงหาคม ๒๕๓๗ -	พระเทพวิสุทธิเมธี (ปิ่น ปญญานนฺโท)

^๑ และ ^๒ ปัจจุบันได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ในราชทินนามที่ พระพรหมมิ่งคลาจารย์

^๓ ปัจจุบันได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ในราชทินนามที่ พระครูศีลวัฒนาภิรม

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๙	รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดปัญญานันทาราม
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๙ - ปัจจุบัน	พระครูศีลวัฒนาภิรม เจ้าอาวาส

วัตถุประสงค์ในการสร้างวัด

๑. เพื่อเป็นพุทธบูชา
๒. เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของสาธุชนทั่วไป
๓. เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้ใฝ่ในการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่พระธรรม
๔. เพื่อเป็นธรรมสมโภช ๘๔ ปี พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)
๕. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ครบ ๕๐ ปี

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น จะเห็นว่าวัดปัญญานันทาราม มีจุดมุ่งหมายในทางปฏิบัติที่ชัดเจน คือ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ และเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้ใฝ่ในการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนทั่วไป จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ที่ท่านกล่าวว่า ต้องการให้ สถานที่นี้เป็นที่สำหรับ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศานตทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้องให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมมากเกินไป” ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้นำไปสู่การดำเนินงาน และการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดปัญญานันทาราม

เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนิน ทรงวางศิลาฤกษ์ สร้างวัดปัญญาบันฑิตาราม และทรงปลูกต้นสาละ เพื่อเป็นอนุสรณ์ ณ สวนสาละ และพระราชทานนามว่า “สวนป่าสาละสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” และเมื่อการก่อสร้างอาคารหลังใหญ่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อย ได้รับพระบรมราชานุญาต ให้ใช้นามอาคารว่า “อาคารเฉลิมพระเกียรติ” และได้อัญเชิญตราสัญลักษณ์เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประกอบไว้ที่หน้าอาคาร

ด้วยการก่อสร้างวัดได้ถูกวางไว้อย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มต้น มีการวางผังจัดเขตวัดและจัดรูปแบบการก่อสร้างวัดอย่างเป็นระเบียบ และชัดเจนได้กลายเป็นตราสัญลักษณ์ของวัดปัญญาบันฑิตารามโดยท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดปัญญาบันฑิตารามเป็นผู้ให้แนวคิดสัญลักษณ์ซึ่งเป็นทั้งสื่อที่ให้ความหมายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการสร้างวัดผ่านแผนผังการก่อสร้างที่สะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่นของวัดปัญญาบันฑิตาราม ที่มุ่งการจัดวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า อบรม และเผยแผ่ธรรมในทางพระพุทธศาสนา และให้ความหมายเกี่ยวกับหลักธรรมประจำใจของพุทธบริษัทวัดปัญญาบันฑิตาราม

ต่อมาวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินอีกวาระหนึ่ง เพื่อทรงเป็นประธานเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ และทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระประธานประจำอุโบสถวัดปัญญาบันฑิตาราม เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๗๒ นิ้ว เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

การแบ่งเขตวัดและงานพัฒนา

วัดปัญญาบันฑิตารามได้ถูกออกแบบและวางผังไว้อย่างเป็นระเบียบ โดยยึดหลักการสร้างให้ทุกชีวิตได้สัมผัสกับธรรมชาติ ต้องการให้วัดเป็นศูนย์ศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่พุทธธรรม การจัดวางผังวัดกำหนดเป็นรูปแบบชัดเจน ทั้งฝ่ายภิกษุและฆราวาสเพื่อการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรมประเพณี เพื่อช่วยกันเสริมสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมพุทธบริษัท ได้มีการแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสเพื่อพัฒนาด้านศาสนวัตถุให้เกื้อกูลต่อการสร้างศาสนบุคคลอย่างเหมาะสม ดังนี้

เขตพุทธาวาส (ส่วนที่แสดงสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า)

เขตพุทธาวาส ได้แก่ อุโบสถ และส่วนที่เป็นธรรมชาติ คือ สวนป่าสาละสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ลานธรรมกาญจนาภิเษก และสวนป่าสมุนไพโร

อุโบสถวัดปัญญาบันฑิตาราม สร้างถวายเพื่อเป็นพุทธบูชา คือบูชาคุณของพระพุทธเจ้า เน้นเรื่องธรรมวินัยเป็นสำคัญ

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดปัญญาบันฑิตารามประสงค์ให้เห็นเป็นสื่อธรรม เพื่อให้ผู้เข้าไปในอุโบสถได้เกิดดวงตาเห็นธรรม โดยใช้สิ่งก่อสร้างทั้งหมดเป็นตัวแทนของธรรมะ ต้องคิด พิจารณา ไคร่ครวญตามหลักปรัโตโมสะ คือ มีผู้เป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำปรึกษาชี้แนะปรึกษาหารือ เพื่อร่วมกันเรียนรู้ในสาระธรรม

ปริศนาธรรม

เส้นวงกลมโค้งรอบโบสถ์เปรียบเป็นวงแห่งวิญญู และไปบรรจบ รอบที่พระพุทธรูป (แทนพระพุทธเจ้า) ซึ่งหมายถึง การหยุดวิญญู คือ

พระพุทธเจ้าทรงตัดวิภวสังสารได้เป็นพระองค์แรก ลวดลายบนเพดานจะมีเก๋ซ่อง หมายถึงการบรรลุโลกุตตรธรรมเก๋ หรือธรรมเก๋ตา อันเป็นปัญญาสูงสุดในพระพุทธศาสนา

เขตสังฆาวาส (เขตที่อยู่ของหมู่พุทธบริษัท ๔)

ในการจัดวางผัง วัดมีแนวคิดที่พระพุทธองค์ได้มอบพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท ๔ ดังนั้นเขตสังฆาวาสในวัดปัญญาภิรมย์จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะเขตที่อยู่ของพระภิกษุเท่านั้น แต่เป็นที่อยู่ของพุทธบริษัท ๔ จึงได้จัดแบ่งเขตสังฆาวาสเป็น ๔ เขตคือ เขตภิกษุ เขตภิกษุณี (ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของแม่ชี) เขตอุบาสก และเขตอุบาสิกา อย่างไรก็ตามการสร้างศาสนวัตถุที่ทำเท่าที่จำเป็นแก่การเป็นที่อยู่ของพุทธบริษัท ๔ เท่านั้น

การพัฒนาศาสนวัตถุ

วัดปัญญาภิรมย์เป็นวัดสร้างใหม่ ศิลปะการก่อสร้างอาคารต่างๆ มีลักษณะร่วมสมัยกับยุคปัจจุบัน แต่ในมิตินั้นยังพบธรรมร่วมสมัยรวมถึงแก่นพุทธศาสตร์ที่แฝงไว้ กล่าวคือ ทางวัดมีการนำสิ่งก่อสร้างที่เป็นศาสนวัตถุ และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีอยู่ในวัดมาจัดรูปแบบการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการทั้งในด้านศิลปะ วัฒนธรรม และคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า โรงมหรสพทางวิญญูณ โดยเริ่มตั้งแต่การมาวัด มีการจัดกิจกรรมเดินชมวัด โดยแบ่งเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละประมาณ ๑๐-๕๐ คน จะมีพระภิกษุหรือเจ้าหน้าที่ของวัดพาเดินชมแนะนำสถานที่ต่างๆ ภายในวัด และให้ความรู้ควบคู่กันไปซึ่งก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ และปติยินดีในธรรมแก่ผู้เข้ามาเยี่ยมชมวัดยิ่งนัก

การดำเนินการสร้างศาสนวัตถุของวัดปัญญาภิรมย์ ยึดหลัก ๓ ป. คือ

- ๑) ประโยชน์ หมายถึง การก่อสร้างต้องคำนึงถึงการใช้สอย ต้องให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- ๒) ประหยัด หมายถึง ต้องประหยัดในการใช้จ่าย ทั้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการดูแลรักษาในอนาคต
- ๓) ศิลปะ หมายถึง สิ่งก่อสร้างต้องสะท้อนการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาและเป็นสื่อธรรม

ศาสนวัตถุที่สำคัญของวัด

๑. ภูมิปัญญาภิรมย์ เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ ๒ ชั้น รูปทรงอาคารเป็นแขนซ้ายขวา มีห้องส่วนกลางระหว่างแขนทั้งสอง ภายในจัดแต่งแบบเรียบง่าย และมีการนำระบบสิ่งมาใช้ คือ การอยู่ร่วมกันตามหลักปรัชญาการสร้าง ที่มีกรอบความคิดว่า อิศระแต่ควบคุม (รักษาพระ) และเตี่ยวแต่ไม่เปลี่ยว (รักษาธรรมวินัย) ชั้นบนส่วนแขนซ้าย-ขวา จัดให้เป็นที่อยู่ของพระภิกษุ สามเณร มีลักษณะเป็นห้องรวม พักได้ ๕๐ รูป และห้องส่วนกลางพักได้ ๕ รูป แต่ละรูปจะมีที่สำหรับใช้นอน และตู้เก็บของเล็กๆ เก็บของใช้ส่วนตัว โดยมีที่กั้นสูงระดับสายตา เป็นอาณาเขตเท่านั้น ส่วนชั้นล่างกันเป็นห้อง เพื่อใช้เป็นห้องสมุด และห้องพุทธสหกรณ์ นอกนั้นจะเปิดโล่ง เพื่อใช้ทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งเป็นสถานที่เรียนพระปริยัติธรรม

๒. ภูมิพระธรรมโกศาจารย์ (ภูษิตะสิริคุณ) เป็นภูมิทรงไทย ๒ ชั้น แต่ชั้นที่ ๑ จะอยู่ต่ำกว่าพื้นดิน ซึ่งเป็นระดับดินเดิมสมัยก่อนสร้างวัด ครั้งยังเป็นทุ่งนา หมายถึง เพื่อระลึกถึงคุณของแผ่นดิน รูปทรงอาคารเป็นเรือนไทยประยุกต์จากประโยชน์การใช้สอยจากสีภาคของไทย ใช้เป็น ภูมิถาวรรับรองหลวงพ่อบุญญาภิรมย์ และพระเถรานุเถระ ชั้นล่าง ใช้เป็นห้องสมุด

๓. กุฏิ-อาคารเรียนอนุจारी (เขียน) อาคาร ๒ ชั้น เป็นที่อยู่ของพระภิกษุ สามเณร และชั้นล่างจัดแบ่งเป็นห้องเรียน ห้องสมุดและห้องประชุม

๔. กุฏิอาคันตุกะ อาคารไม้ ๒ ชั้น เป็นสถานที่ต้อนรับพระภิกษุผู้มาเยือน

๕. กุฏิคณะแม่ชี (อาคารพักอุบาสิกา) เป็นอาคาร ๒ ชั้น ชั้นล่างจะแบ่งเป็นห้องๆ สำหรับแม่ชีและอุบาสิกาผู้มาปฏิบัติธรรม ส่วนชั้นบนจะเป็นห้องนอนรวมสำหรับอุบาสิกาที่มาเป็นจำนวนมาก หรือในกรณีที่ห้องพักชั้นล่างไม่เพียงพอ

๖. เรือนพักผู้ปฏิบัติธรรมชาย-หญิง ใช้เป็นที่พักของผู้ปฏิบัติธรรมโดยทั่วไป ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อนาคารธัมมาศรม” แปลว่าที่อยู่ของผู้ปฏิบัติธรรมที่ไม่มีเรือน มี ๔ หลัง แบ่งเป็นหญิง ๒ หลัง ชาย ๒ หลัง เป็นเรือนนอนชั้นเดียว มีลักษณะเป็นห้องโถงยาว ทางวัดจัดเสื่อผ้าห่ม กลาด และมุ้งให้ แต่ละหลังพักได้ประมาณ ๘๐ คน สำหรับแนวคิดการสร้างยึดหลัก “อยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง” คือ มีความเป็นอยู่ อย่างเรียบง่าย แต่ต้องมีความสะอาด ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ และกตัญญู

เรือนพักมี ๔ หลัง เปรียบเสมือนคนเราที่ได้เกิดมาโดยอาศัยธาตุ ๔ เป็นตัวเกิดและอาศัย ปัจจุบัน ๔ เป็นตัวดำรงชีวิต อาศัยอริยาบถ ๔ เป็นตัวเคลื่อนไหว แล้วนำไปสู่การตรัสรู้ อริยสัจสี่ และการสลายธาตุ ๔ ในที่สุดเปรียบเสมือนกับหอพักทั้ง ๔ ของผู้มาปฏิบัติธรรม

๗. อาคารเฉลิมพระเกียรติ เป็นอาคารอเนกประสงค์ ๓ ชั้น ชั้นที่หนึ่งใช้เป็นหอสมุดมนต์และห้องประชุม ชั้นสองและสามได้แบ่งเป็นห้องเพื่อใช้เป็นห้องพักพระวิทยากร ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโครงการธรรมทาน

เพื่อปัญญาบารมี ห้องบริการหนังสือและเทพธรรม ที่ทำการมูลนิธิวัดปัญญานันทาราม ห้องสมุด และห้องภาวนา

๘. อาคารสำนักงาน ใช้เป็นสถานที่ติดต่อ ประสานงาน และอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนผู้มาเยือน

๙. ธรรมนาวา วัดปัญญานันทาราม ตั้งอยู่ในบริเวณท้องทุ่งรังสิตของอำเภอคลองหลวง มีคลองชลประทานที่สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อใช้ในการคมนาคม และการเกษตร และบ้านเรือนชุมชนในท้องถิ่นสมัยก่อนนิยมใช้เรือในการคมนาคมไปยังที่ต่างๆ เมื่อถึงปัจจุบันการคมนาคมได้เจริญขึ้นมีถนนหนทาง ตัดผ่านหลายสาย บทบาทของคลองและเรือลดลง มีชาวบ้านนำเรือที่ไม่ได้ใช้มาถวายวัด ทางวัดจึงได้นำมาเก็บรักษาและตกแต่งซ่อมแซม และใช้เป็นที่ระลึกหรือปริศนาธรรม

เรือซึ่งเปรียบเสมือนมนุษย์ ด้านหน้าของเรือมีพระพุทธรูปปางลีลาประทับยืนอยู่เหนือผิวน้ำ หมายถึง พระพุทธเจ้าทรงอยู่เหนือกิเลสทั้งปวงพื้นน้ำหรือพื้นโลกของเราเปรียบเสมือนโลกธรรม ๘ ซึ่งทุกคนจะต้องประสบพบเจอกันอยู่ทุกวันในวงจรชีวิตและหาวิธีการระงับยับยั้งและรู้เท่าทันทุกสิ่ง และไม่คล้อยตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น ให้ธรรมเป็นเครื่องข่มใจ จึงได้ชื่อว่าเรามีธรรมนาวาหรือพระธรรมอยู่ในหัวใจ โดยมีพระองค์เป็นผู้นำพาให้พ้นจากวิภวาทะสงสาร มีธรรมเป็นแผนที่ มีพระภิกษุเป็นผู้ช่วยชี้แนะทางให้ถึงพระนิพพาน

๑๐. ลานหินโค้ง ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหารเช้า-เพลของพระภิกษุสามเณร เป็นที่ปฏิบัติธรรมของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรม เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ และแสวงธรรมในวันธรรมสวนะและวันอาทิตย์

ลานหินโค้ง เป็นรูปครึ่งวงกลม หมายถึง การตัดกิเลสวัฏสงสาร การได้ฟังธรรม เติมน้ำใจและปฏิบัติธรรมก็เท่ากับอยู่ในภาวะเตรียมพร้อมที่จะตัดสิ่งที่ไม่ดี และจะทำสิ่งที่ดี เมื่อได้ทำกิจกรรมนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว และนำไปปฏิบัติจึงได้ชื่อว่าตัดกิเลส คือ พยายามตัดหรือละ บริเวณพนักพิงที่นั่งพระภิกษุรอบลานหินโค้งจะมีงานปั้นปริศนาธรรม ทำนายปิดเวณที่ทั้ง ๑๖ ภาพ และภาพอื่นๆ เพื่อใช้เป็นสื่อในการอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาเยี่ยมชม

๑๑. เขตอุตถคสถาน (เขตภาวนา) ประกอบด้วย กุฏิภาวนาหลังเดี่ยว (ที่พักพร้อมห้องน้ำ) จำนวน ๖๐ หลัง และศาลาปฏิบัติธรรมกลางน้ำ (ศาลา ณ ระนอง) จำนวน ๑ หลัง

กุฏิภาวนา สร้างจำนวน ๖๐ หลัง เพื่อบูชาพระพุทธเจ้าที่ทรงส่งสาวกออกประกาศธรรมครั้งแรกจำนวน ๖๐ รูป

การพัฒนาศาสนบุคคล

วัดปัญญานันทารามจะมีเยาวชนหญิง-ชาย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ประชาชน ตลอดทั้งพระภิกษุ สามเณร เข้ารับการอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายพุทธธรรม ค่ายคุณธรรมที่วัดปัญญานันทารามอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกวันตลอดทั้งปี โดยมีแนวทางการดำเนินงานมุ่งเน้น สร้างความสำนึก โดยยึดหลัก “อยู่อย่างต่ำ” คือ เรียบง่าย กินข้าวจานแมว อาบน้ำในคู อยู่กุฏิเล้าหมู ฟังยุงร้องเพลง และ “กระทำอย่างสูง” คือ ตรงต่อเวลา วาจาไพเราะ สงเคราะห์ช่วยเหลือ ทำความเชื่อให้ตรง ดำรงตนให้น่ารัก รู้จักละวางเพื่ออนาคต

ในส่วนบุคลากรของวัด มีแนวในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันแบบสังฆะตามกรอบความคิด “กล้าจน” คือ ไม่สะสมหรือแสวงหาลาภสักการะเพื่อตน “ทนเสียดสี” คือ ทำความเชื่อให้ตรง “หนีสะสม” คือ ประหยัดในการใช้สอย และ “นิยมสร้างสรรค์” คือ รู้ละวางเพื่อสร้างอนาคต โดยมีพุทธสหกรณ์และกองทุนพุทธทายาท ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางของส่วนรวม

และในด้านศาสนพิธีตามหลักศาสนา เน้นความเรียบง่าย ประโยชน์สูง ประหยัดสุด และถูกต้อง ไม่มีไสยศาสตร์ ความเชื่อที่ผิด หลงงมงาย ตลอดทั้งไม่มีการเลี้ยงเซียมซีไม่มีการตั้งตู้รับบริจาคภายในวัดแต่อย่างใด ซึ่งถือเป็นลักษณะที่โดดเด่นประการหนึ่งของวัดปัญญานันทาราม

๑.๓ การบริหารงานของวัดปัญญานันทาราม

การดำเนินงานของวัดปัญญานันทารามมีการบริหารจัดการตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งกำหนดภารกิจของวัดไว้ ๖ ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.๓.๑ การปกครอง

วัดปัญญานันทารามอยู่ร่วมกันแบบสังฆะยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก และนำหลักการตามกฎหมายมหาเถรสมาคมเข้ามาช่วยในการบริหารและจัดการวัด มิให้เกิดความเสียหายต่อพระศาสนา พร้อมจัดประชุมตามโอกาส มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน และเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาแนะนำ

มีผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๓ รูป และมีไวยาวัจกรจำนวน ๗ คน เพื่อทำหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหมาย มีการจัดแบ่งงานการบริหารและปฏิบัติงานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยตามผังการบริหารงาน มีการอบรมพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และศิษย์วัดดังนี้

- ๑) หลังทำวัตรเช้า-เย็น ทำการอบรมหรือประชุมปรึกษา มีเจ้าอาวาส หรือมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือกรรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการอบรมหรือประชุม
- ๒) มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบตามความสามารถและความถนัดตามมติที่ประชุม
- ๓) จัดเข้าอบรมปฏิบัติธรรม “เจริญภาวนา” ระยะเวลา ๕-๑๐ วัน อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง

๑.๓.๒ การศาสนศึกษา

มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมภายในวัด โดยมีพระครูสีลวัฒนาภิรม (สง่า สุขโร) เป็นเจ้าสำนัก โดยมีพระมหาอัครพัฒน์ อคฺควโร เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ในส่วนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยมีพระมหาสายสิริวัฒนฺโณ ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ใหญ่ และมีพระภิกษุภายในวัดหลายรูปทำหน้าที่ช่วยสอนในหมวดวิชาและชั้นเรียนต่างๆ

ด้านการศึกษาสายสามัญ ทางวัดได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดปัญญาบันฑิตาราม (การศึกษานอกโรงเรียน) โดยมีพระมหาสมพงษ์ กนฺตธมฺโม เป็นอาจารย์ประจำกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดปัญญาบันฑิตาราม ในสังกัดอำเภอคลองหลวง เป็นอาจารย์สอนและเป็นที่ปรึกษาประจำกลุ่มส่วนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทางวัดจัดในรูปของการอุปถัมภ์ทุนการศึกษาในทุกระดับตามระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้

๑.๓.๓ การศึกษาสงเคราะห์

ปกติมีการจัดมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา พระภิกษุ สามเณร ในเดือนพฤษภาคม (เปิดภาคการศึกษาใหม่) และในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม วัดปัญญาบันฑิตาราม โดยมูลนิธิวัดปัญญาบันฑิตาราม ได้จัดมอบทุนการศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา โดยคัดเลือกจากนักเรียนในท้องถิ่นของอำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาทุกปี

นอกจากการสงเคราะห์ด้วยการให้วัดอุปถัมภ์เพื่อการศึกษาแล้ว วัดปัญญาบันฑิตารามได้สนับสนุนให้การศึกษาในด้านต่างๆ เช่น สนับสนุนงานวิจัยและเผยแพร่งานวิจัยการศึกษา สนับสนุนการศึกษาของบุคลากรในวัดและเป็นที่ศึกษาของหน่วยงาน สถานศึกษา และองค์กรเอกชน จัดพระวิทยากรเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในด้านวิชาการแก่หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา นักเรียน นักศึกษา และเป็นที่พักปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อนรับปริญญา ๑ ปี

๑.๓.๔ การเผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดปัญญาบันฑิตารามมีการจัดการการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมให้แก่ประชาชน และพระภิกษุ สามเณร ดังนี้

- ๑) การเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ประชาชน เช่น ทุกวันพระ และทุกวันอาทิตย์ มีการแสดงธรรมโดยพระภิกษุในวัดและจากวัดอื่น ภาคบ่ายมีการเจริญจิตตภาวนา และภาคค่ำมีรายการ “ธรรมะเพื่อนโยม” สำหรับผู้รักหาอุโบสถศีล และในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา

วิชาบูชา อาสาพหุบูชา และวันออกพรรษา มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และวันสำคัญอื่นๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ ทางวัดมีกิจกรรมบำเพ็ญบุญจัดแสดงพระธรรมเทศนา นอกจากนี้ในวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม และ ๑๒ สิงหาคม มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเทิดพระเกียรติ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

๒) การศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร เช่น โครงการพัฒนาพระภิกษุตามหลักไตรสิกขา และรับพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาปฏิบัติงานทุกปี และมีการจัดถวายความรู้ พระภิกษุสามเณร ด้วยการเป็นวิทยากรบรรยาย อบรม ตามโครงการของหน่วยงาน/วัดต่างๆ นอกจากนี้ ทางวัดได้ส่งเสริมและสนับสนุน ให้บุคลากรของวัดได้มีการพัฒนาตนเอง โดยการสนับสนุนให้การศึกษามีการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดปัญญาบันทการาม(การศึกษานอกโรงเรียน) และมีอาจารย์ประจำกลุ่มของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอคลองหลวง มาถวาย ความรู้แต่พระภิกษุสามเณร

๓) การเผยแผ่ธรรมในรูปหนังสือ โดยได้รับการสนับสนุน ทุนทรัพย์จากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการ และสมาชิกที่ประสงค์บอกรับวารสารอัตราปีละ ๑๐๐ บาท หนังสือ ที่พิมพ์เผยแพร์ ได้แก่ “ปัญญาสาส์น” กำหนดออกราย ๓ เดือน “ประกายแห่งปัญญา” คติธรรมจากบทความและปาฐกถา ของพระครูสีลวัฒนาภิรม (สง่า สุภโร) จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานทอดกฐินสามัคคี วัดปัญญาบันทการาม ปีละ ๑ ฉบับ

๔) การเผยแผ่โดยใช้สื่อเสียงธรรม จัดเสียงธรรมตามสาย ในเวลา ๔.๐๐-๔.๓๐ น. ของทุกวัน มีเทปธรรมะผลงานการปาฐกถาธรรมของหลวงพ่พุทททาส หลวงพ่อปัญญาบันท พระครูสีลวัฒนาภิรม และคณะทำงานไว้บริการ นอกจากนี้ เจ้าอาวาสยังเป็นวิทยากรพิเศษ บรรยายทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ ตามโอกาสสมควร

๑.๓.๕ การสาธารณูปการ

การก่อสร้างของวัดปัญญาบันทการามเน้นการใช้งาน และใช้รูปแบบการก่อสร้างที่ตอบสนองการเผยแผ่ศาสนาธรรมเป็นหลัก ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อการพัฒนาศาสนวัตถุ

๑.๓.๖ การสาธารณสงเคราะห์

ทางวัดช่วยอนุเคราะห์ประชาชน โดยเกื้อหนุนด้านระบบประปาหมู่บ้าน มีการจัดตั้งคณะกรรมการประปาหมู่บ้าน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น และอนุเคราะห์ทำถนนเข้าหมู่บ้าน ติดต่อประสานงานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ และพยาบาลมาตรวจรักษาฟรีที่วัด ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมและประชาชนในละแวกใกล้เคียงได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น

๑.๔ โครงสร้างการบริหารของวัดปัญญาบันทการาม

คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญาบันทภิกษุ) เป็นประธาน และคณะที่ปรึกษาเป็นพระผู้ใหญ่ เช่น พระมหาเผียน อนุจารี เพื่อขอรับคำปรึกษาในกิจการงานของวัดให้ดำเนินไปด้วยดี

เจ้าอาวาส เป็นประธานองค์กรวัดปัญญาันทาราม และดำเนินกิจกรรม

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ทำหน้าที่ช่วยเจ้าอาวาสปฏิบัติภารกิจ

ไวยาวัจกร จำนวน ๗ คน ทำหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

ในการบริหารงานของวัดปัญญาันทาราม มีการจัดรูปแบบองค์กรที่มองเห็นอย่างเป็นรูปธรรมโดยแบ่งหน่วยงานเป็นแผนกต่างๆ ดังนี้

ก. แผนกอำนวยการ ทำหน้าที่ในการดำเนินงาน ประสานงาน และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ โดยมีพระเจ้าหน้าที่ประจำวันร่วมปฏิบัติภารกิจ ประกอบด้วย

(๑) ฝ่ายเลขานุการ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของเจ้าอาวาส และของวัด มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดตารางการอบรม เจริญมอญกรรม การอบรม จัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด ลูกจ้าง สมุดบันทึกประวัติวัด สมุดเยี่ยม จัดทำคำสั่ง ระเบียบ และอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ภายในฝ่ายเลขานุการประกอบด้วย แผนกคอมพิวเตอร์ แผนกโสตทัศนอุปกรณ์ แผนกทะเบียนประวัติ-สถิติ แผนกโภชนาการ แผนกพยาบาล และแผนกพุทธสหกรณ์

ในส่วนของแผนกพุทธสหกรณ์ เป็นหน่วยงานสวัสดิการ ที่ทำหน้าที่เก็บรักษา และให้บริการปัจจัยสี่แก่พุทธบริษัทผู้อยู่ภายในวัด และให้ความอนุเคราะห์ (บริจาค) แก่สาธารณะ พุทธสหกรณ์นี้ถือเป็นระบบการบริหารด้านปัจจัยสี่ที่มีการนำระบบสังฆมาใช้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้ชีวิตของชาวพุทธอยู่ร่วมกันแบบแบ่งปันไม่ได้อยู่ด้วยกันแบบหวังประโยชน์จากกัน

(๒) ฝ่ายศาสนศึกษา ทำหน้าที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุและสามเณรภายในวัด ทั้ง ๓ หลักสูตร คือ ๑) หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ๒) หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และ ๓) หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และมีการจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วัดปัญญาันทาราม (การศึกษานอกโรงเรียน) อีกด้วย

(๓) ฝ่ายฝึกอบรมและเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นหน่วยงานหลักที่จัดกิจกรรม ด้านการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป

(๔) ฝ่ายสาธารณูปการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัด ซึ่งแยกเป็นแผนกต่างๆ เพื่อช่วยปฏิบัติภารกิจตามโครงการ ดังนี้

แผนกพุทธเกษตร ทำหน้าที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อมภายในวัด งานด้านเกษตร ไม้ดอกไม้ประดับ การบำรุงรักษาดิน และน้ำ การกำจัดขยะมูลฝอย และรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

แผนกศาสนสถาน ทำหน้าที่ดูแลงานก่อสร้าง ตกแต่ง ซ่อมแซมอาคาร โรงเรือน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

นอกจากการพัฒนาในเรื่องของอาคารสถานที่แล้ววัดปัญญาันทารามยังได้พัฒนาบุคคลให้มีส่วนร่วมในการรักษาศาสนสถาน และสภาพแวดล้อมภายในวัดด้วย ทั้งนี้เพื่อรักษาสภาพสมดุลตามธรรมชาติ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน

(๕) ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชน และสังคมในด้านการศึกษา และสาธารณูปโภค ดังนี้

โครงการประเพณีธรรมแห่งปัญญา (ทุนการศึกษาสงเคราะห์) วัดปัญญานันทาราม จัดตั้งมูลนิธิวัดปัญญานันทาราม ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ โดยมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่เรียนดี มีความประพฤติดี เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรมแก่เยาวชน โดยจัดมอบทุกวันที่ ๑๑ พฤษภาคม (สำหรับพระภิกษุสามเณร) และทุกวันที่ ๕ ธันวาคม สำหรับนักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนผู้ได้รับทุนต้องมาร่วมโครงการสู่อารามที่วัดปัญญานันทารามอย่างน้อยปีละ ๑ วัน ถึง ๓ วัน ๒ คืน ตามระดับการศึกษา โดยมีผู้ปกครองมาร่วมด้วยอย่างน้อย ๑ วัน กิจกรรมนี้เริ่มจัดครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๓๙

ระบบประปาหมู่บ้าน เป็นงานสงเคราะห์ประชาชนแก่ชุมชนในละแวกใกล้เคียงวัด ซึ่งจัดให้มีขึ้นตั้งแต่สมัยเริ่มสร้างวัด ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ ประกอบกับในสมัยนั้นชุมชนที่ตั้งวัดอยู่ห่างไกลความเจริญ ระบบประปาหมู่บ้านในท้องถิ่นยังไม่มีการจัดทำขึ้น วัดปัญญานันทารามจึงจัดระบบประปาหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือประชาชน

(๖) ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ รับผิดชอบการเงิน จัดทำบัญชีรับ-เบิกจ่ายเงิน และดูแลการจัดซื้อ จัดจ้าง บริหารพัสดุและทรัพย์สิน ควบคุมการรับ-จ่ายเงินกองทุนต่างๆ ของวัดและมูลนิธิ โดยเฉพาะในเรื่องการรับ-จ่ายเงิน วัดจะมีกฎกติกาตามระบบบัญชีทั่วไป มีการออกหลักฐานใบอนุโมทนาบัตรเมื่อมีการรับเงินบริจาคทุกครั้ง ตลอดจนต้องมีหลักฐานการจ่ายเงินในทุกๆ รายการอย่างเคร่งครัด และยังมีฝ่ายตรวจสอบบัญชีทำหน้าที่ตรวจสอบเดือนละ ๑ ครั้ง แล้วสรุปทำงบดุลในทุกสิ้นปี นอกจากนี้ มีการจัดตั้งกองทุนต่างๆ เพื่อใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค เช่น กองทุนเพื่อการศึกษาพระภิกษุ สามเณร มูลนิธิวัดปัญญานันทาราม และกองทุนพุทธทายาท

๑.๕ การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของ วัดปัญญานันทาราม

วัดปัญญานันทารามมีกิจกรรม และโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง นับแต่เริ่มสร้างวัดในปี ๒๕๓๗ ถึงปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น ๑๘ โครงการ โดยแบ่งเป็น ๓ งาน/โครงการใหญ่ๆ ดังนี้ ๑) งานศาสนศึกษา หรือการศึกษาพระปริยัติธรรม ๒) โครงการสำหรับพระภิกษุ สามเณร และ ๓) โครงการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ประชาชน

๑.๕.๑ งานศาสนศึกษา วัดปัญญานันทาราม มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ๒ หลักสูตร คือ

๑) โครงการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการให้การศึกษาค้นคว้าและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุ สามเณร และฝึกฝนอุปนิสัยจิตวัตรของพระภิกษุ สามเณรในช่วงเข้าพรรษา ให้สมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้แนวทางในการศึกษา พระปริยัติธรรม และเข้าใจหลักศาสนาและศาสนพิธีอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมให้อุบาสก อุบาสิกาได้รับการศึกษาธรรมศึกษา เพื่อสนับสนุนให้เกิดอิทธิบาทธรรมในการศึกษาและปฏิบัติและมีการส่งสอบวัดผลโดยส่วนกลางเช่นกันทุกปี

๒) โครงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาภาษาต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ได้รับความรู้ทั้งหลักธรรมและภาษาบาลี เพื่อการเข้าใจ ติความ และประยุกต์พุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และถูกต้องเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนได้อย่างถูกต้องและปฏิบัติอย่างเหมาะสม เน้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ ติความประยุกต์พุทธธรรม เพื่อการสื่อสารแก่พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

เป็นการผลิตพระภิกษุ สามเณร ให้มีความรู้ทั้งทางธรรมและบาลี และเป็นผู้สืบอายุพระพุทธศาสนา ที่มีความรู้และคุณภาพสูง

๑.๕.๒ โครงการสำหรับพระภิกษุ สามเณร

โครงการนี้ถือเป็นโครงการหลักและสำคัญ ด้วยวัดปัญญานันทาราม มีจุดมุ่งหมายเพื่อ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ” ตามเจตนารมณ์ของพระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) กิจกรรมเพื่อให้พระภิกษุ สามเณรได้วางแนวทางตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางแนวทางการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐแก่ชาวโลก คือ

- อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง
- อธิจิตตสิกขา คือ การศึกษาข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้มีคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง
- อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง

นอกจากนี้วัดปัญญานันทารามยังได้ดำเนินโครงการต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น

๑) โครงการอบรมพระภิกษุ “ไตรสิกขา” เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ปฏิบัติตามพุทธประสงค์ คือ ดำเนินชีวิตด้วยศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา พระภิกษุจะมีโอกาสเพิ่มศักยภาพให้กับตนเองด้วยการ ศึกษาจริง ปฏิบัติจริง และร่วมกันประพฤติปฏิบัติ รักษาพระธรรมวินัย และได้ฝึกทำงานเผยแผ่พระศาสนาด้วยอุดมการณ์อยู่อย่างเรียบง่าย ตามวิถีชีวิตที่แสวงหาความจริง ความงาม และความดี เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี แก่พุทธศาสนิกชน

๒) โครงการสถาบันปัญญานันทะ

เป็นโครงการใหม่ในปี ๒๕๕๗ เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างวัดปัญญานันทาราม โดยสถาบันปัญญานันทะ กับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพระเทพโสภณ อธิการบดี โดยมีคณาจารย์ มหาวิทยาลัยฯ และคณะสงฆ์ตลอดทั้งคณะพุทธบริษัท ร่วมเป็นสักขีพยาน ณ วัดปัญญานันทาราม ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันสนับสนุนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจะสนับสนุนให้วัดปัญญานันทาราม เป็นศูนย์ฝึกพระบัณฑิต และพระนิสิตบัณฑิตของ มหาวิทยาลัยฯ ด้านค้ำชูพุทธบุตร ค้ำชูพุทธธรรม และสนับสนุนทรัพยากรบุคคล ทำหน้าที่ธรรมวิทยากรอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันสร้าง วิทยากรด้านการศึกษา และการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย ร่วมมือกันทำวิจัยภาคสนามด้านการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนให้บุคลากรมาปฏิบัติศาสนกิจทั้งพระพุทธศาสนบัณฑิต และพระวิปัสสนาจารย์มาประจำสถาบัน สนับสนุนให้พระภิกษุและคฤหัสถ์ มาช่วยกันทำงานในด้านต่างๆ พร้อมทั้งทำวิจัย โดยมีวัดปัญญานันทาราม เป็นสนามวิจัยด้านพระพุทธศาสนาและธรรมนิเทศ ทั้งนี้สถาบันทั้งสองจะมีการประเมินผลร่วมกันทุก ๓ ปี เพื่อปรับแผนการปฏิบัติศาสนกิจตามความเหมาะสม อันจะอำนวยประโยชน์สุขต่อพุทธบริษัทและประชาชนอย่างแท้จริง

๓) โครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดปัญญานันทาราม (กศน.)

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนและสังคมพระภิกษุสามเณร ถือว่าเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการช่วยพัฒนาคนและสังคม ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการศึกษาตามเกณฑ์บังคับขั้นพื้นฐานที่ต้องศึกษาทุกรูปตามหลักสูตรของ กศน. วัดได้จัดกิจกรรมครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๕๕

๑.๕.๓ โครงการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ประชาชน

๑) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสแก่เยาวชนชายได้ฝึกตนเพื่อเป็นเหล่ากอของสมเด็จพระราชา หล่อหลอมตามแบบอย่างพระราहुล สร้างความสมดุลให้กับชีวิต จากลูกสู่ความเป็นบุตร เพื่อพ่อแม่สุขใจ อิ่มใจตลอดไป การจัดกิจกรรมอบรม ๑ เดือน ระหว่างปิดภาคการศึกษา ด้วยความร่วมมือ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ที่ร่วมกันจัดระบบให้เยาวชนได้เติบโต และเรียนรู้ พัฒนาชีวิตด้วยความมุ่งมั่นอย่างมีศรัทธา ซื่อตรงต่อความจริง ความงาม และความดี เพื่อชีวิตตนเอง และสังคม เป็นการสร้าง ศาสนทายาทให้เรียนรู้พระพุทธศาสนาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้มีอุปนิสัยที่ดีงาม ด้วยการฝึกตนให้เป็นคนบังคับตนเองได้จนมีคุณภาพ คือ คิดดีเป็น พูดดีเป็น ทำดีเป็น คบคนดีเป็น และไปสู่สถานที่ดีเป็น และเกิดความสำนึกและตระหนักในความกตัญญู ประพฤติตนเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ และศาสนิกที่ดีของพระศาสนา เป็นการฝึกให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และช่วยป้องกันปัญหาอันเกิดจากเยาวชน

๒) โครงการอบรมเยาวชน “ค่ายพุทธบุตร”

ในปัจจุบันเยาวชน นิสิต นักศึกษา กำลังหลงเพลิดเพลินในกระแสค่านิยมโลกตะวันตก ละทิ้งคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเห็นว่าเป็นสิ่งงมงาย ไร้สาระ ล้าสมัย ทำให้ขาดหลักธรรมที่จะยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้มีความมั่นคงและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้มีแนวโน้มในการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด อาจเกิดความเครียดจนฆ่าตัวตาย เสื่อมศีลธรรมและหันพึ่งยาเสพติด

การพัฒนาเยาวชนจึงควรให้โอกาสทั้งชายและหญิงอย่างเหมาะสม ทั้งปริมาณและคุณภาพ เกื้อกูลต่อการประหยัด มุ่งให้เกิดประโยชน์ สร้างจิตสำนึก สร้างภูมิต้านทานให้กับตนเองด้วยคุณธรรม จนอ่านตนเองออก บอกตนเองได้ ใช้ตนเองเป็น ให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อเกื้อกูล ทั้งแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด

ในปี ๒๕๕๖ ทางวัดปัญญานันทาราม ได้จัดทำ “ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ๒ คืน ๓ วัน ค่ายพุทธบุตร ค่าย พุทธธรรม” ซึ่งขยายผลจากการดำเนินงานโครงการนำร่องการจัด การศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อใช้เป็นคู่มืออบรมพระวิทยากรและครูวิทยากรประจำค่ายพุทธบุตร ค่ายพุทธธรรม ซึ่งทางวัดได้จัดอบรม เป็นโครงการนำร่องแก่คณะครูจากโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศตลอดปี ๒๕๕๗ จำนวน ๓๐ รุ่น มีครูเข้ารับการอบรม จำนวน ๒,๙๔๘ คน พระวิทยากร ๒ รุ่น จำนวน ๕๙ รูป

๓) โครงการสร้างคุณภาพชีวิต “ค่ายคุณธรรม”

การจัดกิจกรรมนี้เพื่อให้โอกาสพิจารณาว่า วัยเด็กมีความสุขไปอย่างไร วัยหนุ่มสาว มีความเพลิดเพลินไปอย่างไร วัยกลางคนมีความพอใจไปอย่างไร วัยแก่เฒ่าชราก็ต้องมีความสงบเย็นไปอีกอย่างหนึ่ง ชีวิตคนเราต้องการความสุขแบบไหนกันแน่ ทำอย่างไรเราจึงมีความสุขได้ทุกวัยหรือเอาตัวรอดได้ เราจึงต้องค้นหาตัวเองให้เจอ ตอบตนเองให้ได้ว่าเกิดมาทำไม สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตคืออะไร เงินก็ซื้อไม่ได้ ชื่อเสียงก็ช่วยไม่ได้ มิตรสหายบริวารก็ช่วยทำให้ไม่ได้ มีพระธรรมเท่านั้นที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจเราให้สดชื่น มีความสุข สงบเย็น ได้ทุกวัย ทั้งยามเด็ก หนุ่มสาว วัยกลางคน หรือแก่ชรา พระธรรมช่วยดับความทุกข์

ร้อนให้ทุกครั้งที่เกิดขึ้นในการประกอบงานทุกชนิด ดัง พุทธพจน์ว่า “ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี” ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเป็นนิจ

๔) โครงการเพิ่มโอกาสบวชเนกขัมมบารมี (ศุกร์-อาทิตย์)

การบวชเนกขัมมบารมี เป็นการให้โอกาสแก่ชีวิตในการนำตนเองเข้าหาธรรมะ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ คือ ศึกษาธรรม สวดมนต์ ภาวนา บริหารกาย บริหารจิต เก็บอารมณ์ เน้นทำหน้าที่คือ การปฏิบัติธรรม รักษาศีล ๘ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเข้าปฏิบัติได้ทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์

๕) โครงการสืบสานวัฒนธรรมรักษาอุโบสถ (วันพระ)

การเข้าร่วมกิจกรรมนี้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ประพฤตินตนเองเป็นแบบอย่างตามทัศนคติ “ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน ตายเสียก่อนตาย” และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของชาติตลอดทั้งสร้างและปลูกเร้าจิตสำนึกในความเป็นไทย จะมีการทำวัตร สวดมนต์ บริหารกาย บริหารจิต เจริญจิตตภาวนา เพิ่มบารมีด้วยการทำหน้าที่ (บำเพ็ญประโยชน์) ถวายสังฆทาน ฟังธรรมบรรยาย เติมน้ำจมน้ำ และในภาคกลางคืนจะเป็นรายการธรรมะเพื่อนโยมโดยจัดพระภิกษุสนทนาธรรมกับญาติโยมทุกวันพระ

๖) โครงการชีวิตใหม่ (บำเพ็ญบารมีวันอาทิตย์)

กิจกรรมนี้ เกิดขึ้นจากการที่สังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนวิถีชีวิตจนเกิดความสับสนเพื่ออนุเคราะห์แก่ชีวิต สงเคราะห์ตนเองและสังคมด้วยการปรับตัวเองให้เข้ากับความเป็นไปของสังคม ใช้วันอาทิตย์ให้โอกาสแก่ตัวเองทั้งกายและจิต ชีวิตก็สมบูรณ์ แม้เพียงวินาทีหนึ่งก็ตาม

และร่วมสร้างแบบอย่างที่ต้องไว้กับสังคม และเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ทางวัดได้ถือกิจกรรมนี้เป็นงานที่ร่วมประสานโครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา

๗) โครงการสร้างความสุขด้วยการบำเพ็ญบุญ

การแสวงหาความสุขตามหลักธรรม เป็นความสุขสงบเย็นตามธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์และมนุษย์เท่านั้นที่เข้าถึงได้ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา เพื่อชีวิตได้พบความสุขแท้จริงคือ สะอาด สว่าง สงบ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อให้ชาวพุทธได้ร่วมบำเพ็ญบุญ และตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างความสุขแก่ชีวิต ทั้งยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวพุทธสืบไป และยืนยันว่าสิ่งสูงสุดของชีวิตคือ พระรัตนตรัย วันวิสาขบูชา-เป็นวันพระพุทธเจ้า คือ ความสะอาด สว่าง สงบ วันมาฆบูชา-เป็นวันพระธรรม ไม่ทำชั่ว ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตให้บริสุทธิ์ วันอาสาฬหบูชา-เป็นวันพระสงฆ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม

๘) โครงการวิปัสสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิปัสสนาเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติ ด้วยการใช้สติกำหนดดูอาการทางกาย และจิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะที่มีสติกำหนดอยู่ กิเลส (โลภ โกรธ หลง) ไม่อาจเข้าครอบงำจิตได้บางครั้ง ขาดสติไหลไป เมื่อรู้ตัวก็ตั้งสติตามกำหนดกิเลสที่เกิดขึ้นในจิต จนกิเลสหายไป จิตกลับสู่ภาวะบริสุทธิ์ดั้งเดิม ปัญหาหรือความทุกข์จากการกระทำผิดทางกาย วาจาใจก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การศึกษาปฏิบัติให้มาก กิเลสและความทุกข์ย่อมลดลง ความสงบสุขในจิตใจย่อมเกิดขึ้น

๙) โครงการสัมมนาเผยแผ่ความรู้

ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแบบประเทศอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มรายได้และหวังความเจริญทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินชีวิตให้ทัดเทียมประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ

วิถีชีวิตไทยที่มีรากเหง้ามาจากสังคมเกษตรกรรม การพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการเพิ่มผลผลิต เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การร่วมมือกันทำฝาย ชุดบ่อ การใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ร่วมกัน ฯลฯ สภาพครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้ทั้งด้านอาชีพ การใช้ชีวิตในสังคม การดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม การอบรมบ่มนิสัยจิตใจของเด็ก ตลอดจนถึงวัดวาอารามซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้ ให้ความร่มเย็นเป็นสุขตามลักษณะสังคม วิถีชีวิตแบบนี้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

วิถีชีวิตที่พึ่งพาวัตถุและต้องการแสวงหาเครื่องอำนวยความสะดวกมีมากขึ้น จนกลายเป็นทาสของวัตถุ โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางจึงดำรงชีพอยู่ได้ จนเกิดเป็นภาวะวิกฤตของชีวิตและสังคม

การถอยหลังเข้าคลอง ตามที่ท่านพุทธทาสกล่าว คือการกลับมาพิจารณารู้จักพื้นฐานเดิมของวิถีชีวิตตามแนวทางภูมิปัญญาไทย ซึ่งต้องเป็นความร่วมมือของทุกคน ทุกฝ่าย ทุกหน่วย ให้มีแนวทางที่จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพื้นฐานดั้งเดิมตามภูมิปัญญาของเราแล้วคงจะฝ่าวิกฤติของชีวิตและสังคมขณะนี้ไปอย่างมั่นคง

โครงการสัมมนาเผยแผ่ความรู้จัดระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ พฤษภาคมของทุกปี เพื่อเป็นธรรมสมโภชแด่พระธรรมโกศาจารย์

(ปัญญานันทภิกขุ) ในโอกาสครบรอบชาติกาล (๑๑ พฤษภาคม) ได้จัดกิจกรรมครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๔๒

๑๐) โครงการธรรมทานเพื่อปัญญาบารมี

โครงการธรรมทานเพื่อปัญญาบารมี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนบทความทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมจากปาฐกถาธรรมบางตอนของหลวงพ่อบุญญานันทะ และหลวงพ่อบุทธทาส และนำผลงานปาฐกถาธรรมของเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน และบทความของคณะทำงานมาจัดพิมพ์เผยแผ่ตามโอกาสของกิจกรรมและเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยจัดในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และสื่อเสียงธรรม

เมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดปัญญานันทาราม จะเห็นว่าแต่ละหลักสูตรมีความเป็นมาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เน้นการนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการทำประโยชน์ให้สังคม นอกจากนี้การอบรมยังเป็นการส่งเสริมคนให้เป็นคนดี ช่วยลดปัญหาการขาดศีลธรรมจริยธรรมของคนในปัจจุบัน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสร้างวัดคือ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบง่ายตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมมากเกินไป”

ในการจัดการศึกษาเพื่อ “สร้างพระ” พบว่าวัดปัญญานันทารามมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และการศึกษาอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณร ได้มีโอกาสเพิ่มศักยภาพให้กับตนเองด้วยการศึกษาและปฏิบัติจริง เช่น โครงการอบรมพระภิกษุ “ไตรสิกขา” และโครงการโรงเรียน

การเผยแผ่พุทธธรรมปัญญาอันทะ เป็นต้น สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อ “สร้างคน สร้างเยาวชน สร้างศาสนทายาท” นั้นจะเห็นได้จากโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร และค่ายคุณธรรม และโครงการอื่นๆ ที่มุ่งเน้นสอนคนในทุกๆ วัย

โดยเฉพาะโครงการค่ายพุทธบุตร และค่ายคุณธรรมเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

๑.๖ ประวัติเจ้าอาวาส

พระครูสีลวัฒนาภิรม สถานะเดิม ชื่อ สง่า นามสกุล ณ ระนอง เกิดเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๒ ที่บ้านหนองแสง ตำบลนาเกาะชะอำเภอดำรงวิทยารัฐธรรมราช อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยพระราชชนนัทมุนี (ปัญญาันทกิกขุ) เป็นพระอุปัชฌาย์

การศึกษา พระครูสีลวัฒนาภิรม ได้เริ่มศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เมื่อปี ๒๕๑๗ ตั้งแต่ระดับนักธรรมตรี โท และในปี ๒๕๑๙ สอบได้นักธรรมเอก ปี ๒๕๒๙ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต(เกียรตินิยมอันดับ ๒) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และในปี ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยเดียวกัน

พระครูสีลวัฒนาภิรม เป็นผู้ที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เสียสละ และเป็นผู้ที่มีความวิริยะ อุตสาหะ ตั้งใจจริงในการทำกิจกรรมใดๆ ลักษณะดังกล่าวฉายออกมาตั้งแต่สมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก จากการที่ท่านเสียสละลาออกจากการศึกษาขณะกำลังเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๒ เพื่อออกมาทำงานช่วยเหลือ และแบ่งเบาภาระครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่และมี

พี่น้องหลายคน ท่านมีความตั้งใจจริงในการทำงานทุกๆ อย่าง เพื่อที่จะช่วยสร้างฐานะทางครอบครัวให้มั่นคง ผ่านการทำงานมากมาย ไม่ว่าจะ เป็นงานด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนยาง หรือขับรถรับส่งประจำทางระหว่างหมู่บ้าน และอาชีพหลังสุดเป็นหุ้นส่วนทำกิจการเหมืองแร่ และมีกิจการโรงสีขนาด ๒๐๐ เกวียนต่อวันร่วมกับครอบครัว กล่าวได้ว่าแม้จะไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับสูง แต่ท่านก็ได้รับการศึกษาเรียนรู้ด้านวิชาชีพ จากการทำงานเป็นประสบการณ์จากชีวิตจริงด้วยตัวเอง

เมื่อท่านเข้ารับการอุปสมบท ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ท่านได้รับการดูแลกวาดขันให้ได้รับการศึกษาทางธรรม และ ศีลาจารวัตรอย่างเข้มงวด และท่านได้มีโอกาสรับใช้ และรับฟังการอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดจากหลวงพ่อบุญญานันทกิกขุ ซึ่งมีปณิธานในการใช้ชีวิตเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม มุ่งมั่นที่จะประกาศธรรมะของพระพุทธเจ้า ให้คนเข้าถึงเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา จากการที่ท่านได้ซึมซับปณิธานในส่วนนี้ ทำให้เปลี่ยนความตั้งใจเดิมที่ท่านจะบวชเพียง ๗ วัน และลาสิกขาบทไปประกอบกิจการงานที่กำลังเจริญก้าวหน้า และดูแลทรัพย์สินต่างๆ ที่ลงทุนไว้ ท่านเลือกที่จะบวชเรียนต่อไป และดำเนินชีวิตในทางธรรมโดยมีหลวงพ่อบุญญานันทกิกขุเป็นแบบอย่างชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้ท่านเป็นพระที่โชคดียิ่งอีกประการหนึ่งที่พระกรรมวาจาจารย์ และอนุสาวนาจารย์ คือพระอาจารย์บุญเลี้ยง จิตตเสโณ (มรณภาพ) และพระอาจารย์เผียน อนุจารี คอยเป็นที่ปรึกษาดูแลเป็นห่วงเป็นใยท่านมาโดยตลอดจนถึงทุกวันนี้

จุดเริ่มต้นที่ผลักดันและเป็นแรงใจให้ท่านเข้าสู่การทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มมาจากการที่ท่านได้เข้ารับอบรมเป็น

พระภิกษุใจสิงห์ (ต่อมาเปลี่ยนเป็นโครงการพระธรรมทายาท ซึ่งเป็นโครงการสร้างพระ ให้เป็นธรรมทายาททำงานรับใช้พระพุทธศาสนา) ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และในโอกาสต่อมา ท่านก็เป็นพระลูกศิษย์รูปหนึ่งของหลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ ที่มีโอกาสรับใช้และสนองงานส่วนนี้ คือเข้ามาทำหน้าที่จัดการอบรมพระธรรมทายาท และในปี ๒๕๒๔ การอบรมธรรมทายาทรุ่นแรกได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พร้อมกับการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งการที่ท่านได้เข้ามารับผิดชอบงานเหล่านี้ นับเป็นการจุดประกายความมุ่งมั่นของท่านที่จะทำงานเผยแผ่พระศาสนาในเวลาต่อมา

ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ท่านจึงได้ชักชวนพระภิกษุที่ผ่านการฝึกอบรมธรรมทายาท และรักงานเผยแผ่ร่วมกันจัดกิจกรรมอบรมค่ายจริยธรรม โดยนำนักเรียนค้างแรม ๓ วัน ๒ คืน ที่โรงเรียน ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ค่ายพุทธบุตร” ซึ่งโครงการนี้ได้นำมาสืบสานต่อจัดเป็นโครงการอบรมเยาวชน “ค่ายพุทธบุตร” ของวัดปัญญานันทาราม ที่ได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จอย่างสูงในขณะนี้

นอกจากมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แล้ว ท่านยังมีลักษณะของความเป็นผู้นำด้วย โดยความเป็นผู้นำของท่านนี้เริ่มปรากฏตั้งแต่เป็นพระนิสิต ท่านเป็นผู้นำจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เป็นประธานพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๓๒ (รุ่นพิเศษ ภาคฤดูร้อน) และในระดับปริญญาโทเป็นรองประธานพระนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย มจร. รุ่นที่ ๑

ในปี ๒๕๓๑ มุลินธิชูชีพ-สนิท พลอยน้อย ได้กราบอาราธนาท่านให้เป็นผู้ดำเนินการดำเนินงานกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ อาศรมสุญญตา อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และที่อาศรมสุญญตานี้ ท่านได้นำญาติโยม และคณะครู นักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ไปปฏิบัติธรรมร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น โดยท่านทำหน้าที่ประธานสงฆ์ ศูนย์ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และเผยแผ่พุทธธรรม อาศรมสุญญตา สวนป่าเขาเขียว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๖ จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บวชธรรมจารีณี ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติธรรมเทิดพระเกียรติ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ทุกปี

นอกจากนี้ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ยุติธรรมก่อตั้ง “ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์ (ที่ระลึก ๘๐ ปี ปัญญานันทะ)” เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาตามเจตนารมณ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนามศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้น จะเป็นไปในลักษณะของการจัดพระภิกษุสงฆ์ไปบรรยายและอบรมตามสถาบันการศึกษา และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีการจัดเป็นค่ายคุณธรรมสำหรับข้าราชการทุกระดับ และการจัดค่ายพุทธบุตรสำหรับเยาวชน โครงการนี้เป็นกิจกรรมที่โดดเด่นมากจนคณะพระภิกษุผู้ดำเนินการ ต้องเดินทางไปยังโรงเรียนต่างๆ ทั้งในภาคเหนือ ใต้ ตะวันออกและตะวันตก โดยมีโรงเรียนต่างๆ ที่จัดเป็นสถานที่อบรมหลักของกิจกรรมที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่าด้วยลักษณะการเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความขยันเอาใจใส่ในการเรียน ความเป็นผู้มีอัธยาศัยดีเป็นที่รักของผู้ร่วมงานและพุทธศาสนิกชน การมีแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

ทางธรรม ความมุ่งมั่นในการทำงานรับใช้พระพุทธศาสนาตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งที่อาศรมสุญญตา และศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ท่านจึงได้รับความไว้วางใจจากพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ปัญญาันทภิกขุ) เมตตาให้ท่านเป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดปัญญานันทาราม และแต่งตั้งให้ท่านเป็นพระฐานานุกรม ที่พระครูปลัดศีลวัฒน์ และด้วยปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเอื้ออำนวยให้ท่านจัดตั้งวัดปัญญานันทาราม และดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างๆ ตามอุดมการณ์ของวัด และเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไปได้เป็นอย่างดี **ดังเป็นที่ประจักษ์ในผลงาน คือ**

- รับรางวัลพระราชทาน เสมาธรรมจักร ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ประเภทส่งเสริมการพัฒนาชุมชน และสงเคราะห์ประชาชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สาขาส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ในเทศกาลวิสาขบูชา
- รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระครูศีลวัฒน์นภิรม เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕
- ปี ๒๕๔๕ รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา จากสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา
- ปี ๒๕๔๖ รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากมูลนิธิการศึกษา เพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
- ปี ๒๕๔๗ รับรางวัลพระราชทานบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อเยาวชน สาขาคุณธรรมจริยธรรม
- ๒๕๔๘ รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

๑.๗ วัดปัญญานันทารามกับรางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

ด้วยพลังศรัทธาจากคณะพุทธบริษัท ร่วมกันอุปถัมภ์ทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสติปัญญา การจัดสร้างศาสนวัตถุและการจัดกิจกรรมอบรมเผยแผ่ธรรมจึงสำเร็จตามเจตนารมณ์ จนเป็นที่ประจักษ์ จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณ ดังนี้

- ๘ ตุลาคม ๒๕๔๑ ได้รับคัดเลือกเป็นวัดประจำภาคกลาง เพื่อจัดกิจกรรมลานวัดลานใจ ลานกีฬา จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ได้รับจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำจังหวัดปทุมธานี จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๒ ได้รับคัดเลือกเป็น อุทยานการศึกษาในวัด ประจำปี ๒๕๔๒ จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ๙ กันยายน ๒๕๔๒ ได้รับเกียรติคุณเพชรสยาม สาขาศาสนา จากสถาบันราชภัฏจันทรเกษม
- ๒๐ กันยายน ๒๕๔๓ ได้รับรางวัลพระราชทานองค์ที่ทำความคุณประโยชน์ต่อเยาวชน สาขาคุณธรรม และจริยธรรม ประเภทองค์กรเนื่องในวันเยาวชนแห่งชาติ
- ๒๙ มกราคม ๒๕๔๕ ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ศาสนาธรรม จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา (ปัจจุบันคือ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)

- ปี ๒๕๕๖ ได้รับคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- ปี ๒๕๕๗ ได้รับโล่รางวัลวัดดีเด่น ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ในโครงการวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

บทที่ ๒

รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญาบันฑาราม

๒.๑ ลักษณะที่โดดเด่นของวัดปัญญาบันฑาราม

วัดปัญญาบันฑารามเป็นวัดที่จัดสร้างเจริญรอยตามพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า และมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองงานพระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) ด้วยเจตนารมณ์ของท่านที่มุ่งมั่นให้วัดปัญญาบันฑารามเป็นสถานที่สำหรับ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบง่ายตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุมากเกินไป” จากจุดมุ่งหมายนี้นำไปสู่วิธีการในการดำเนินงานต่างๆ ที่ทำให้วัดปัญญาบันฑารามมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะของวัด ดังนี้

๒.๑.๑ วัดมีลักษณะเป็นศูนย์ฝึกอบรม ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พุทธธรรม ที่มีความร่มรื่นมีความสงบ เน้นให้คนเข้าวัดเพราะธรรมะมากกว่าเหตุผลอื่น ซึ่งแตกต่างจากวัดที่พบเห็นโดยทั่วไป ซึ่งจะพบสิ่งก่อสร้างที่เป็นศาสนวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหาร ซุ้มฟ้า ไบระกา และบางวัดก็

มีพิธีกรรมต่างๆ เช่น การปลุกเสกพระเครื่อง การรดน้ำมนต์ การสร้างพระเครื่องพระบูชารวมทั้งวัตถุมงคลอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะหาไม่ได้ในวัดปัญญานันทาราม ดังคำกล่าวของท่านพระครูสีลวิวัฒนาภิรม (สง่า สุภโร) ที่กล่าวถึงวัดปัญญานันทารามว่า

“หลายคนมาวัดปัญญาแล้วมักบอกว่า ที่นี่ไม่เหมือนวัด ถ้าเครื่องหมายของการเป็น วัด คือ ที่รวมของโบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ที่ใส่กระดุก เมรุเผาศพ แล้วจึงเป็นวัด ก็ไม่สามารถเรียกที่นี่ว่าเป็นวัดได้ แต่ถ้า วัดคือที่รวมของความสงบ เป็นที่สำหรับบำเพ็ญบุญ รักษา ศิล การฟังธรรม เจริญภาวนา ฝึกฝนตนเองให้พ้นจากวิภวสงสารแล้ว วัดปัญญานันทารามก็เป็นวัดที่สมบูรณ์ตามที่พระพุทธเจ้าทรงรับรอง ที่เรียกว่า อาราม หมายถึงสถานที่ให้ความรื่นรมย์ ให้ความสงบทางจิตใจ”

(ประกายแห่งปัญญา เล่ม ๓, ๒๕๕๓)

นอกจากความสงบร่มรื่นที่เหมาะสมกับการศึกษาและปฏิบัติธรรมแล้ว วัดปัญญานันทารามยังได้จัดบรรยากาศในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น ธรรมะที่แฝงอยู่ในการออกแบบสิ่งก่อสร้าง หรืออาคารสวนสมุนไพร ป้ายพุทธสุภาษิตประจำต้นไม้ ซึ่งเป็นข้อคิดคติเตือนใจเหมาะสมกับคนทุกเพศทุกวัย ถึงแม้ไม่มีโอกาสที่จะเข้าค่ายอบรมหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม การเข้าวัดมาเพียงเวลาอันสั้นๆ ก็สามารถศึกษาธรรมะหรือสังฆธรรมได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นี้ได้เป็นอย่างดี และโดยปกติทางวัดจะจัดให้มีพระภิกษุ ผลัดเปลี่ยนกันในการทำหน้าที่แนะนำวัด และพาเยี่ยมชมบริเวณวัดโดยรอบๆ พร้อมทั้งปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้

๒.๑.๒ การก่อสร้างศาสนวัตถุภายในวัดมีน้อยมาก ยึดหลัก ๓ ป. คือ ประโยชน์ใช้สอย ประหยัด และศิลปะ เช่น อาคารเฉลิมพระเกียรติก็สร้างเป็นอาคารอเนกประสงค์ใช้เป็นหอสมุดมนต์ ห้องประชุม ห้องวิปัสสนา และห้องทำงาน เพื่อให้มีความสะดวกสบายในการเป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัท

๒.๑.๓ เน้นวัดเป็นสังคมพุทธบริษัท มิใช่สำหรับพระภิกษุอย่างเดียว ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดแบ่งวัดออกเป็น ๒ เขต คือเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส การจัดการศึกษาและปฏิบัติธรรมก็เพื่อให้ความรู้ และพัฒนาคนทั้ง ๔ กลุ่ม ดังนั้น งานเผยแผ่ศาสนาของวัดปัญญานันทาราม จึงมีการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนหญิงชาย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ประชาชน ตลอดทั้งพระภิกษุ สามเณรอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๑.๔ มีการนำรูปแบบการอยู่ร่วมกันแบบระบบสังฆะมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีพุทธสหกรณ์และกองทุนพุทธทายาท ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางของส่วนรวม พุทธสหกรณ์ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกด้านการจัดสวัสดิการ ส่วนกองทุนพุทธทายาทเป็นกองทุนใช้จ่ายตามความจำเป็นของสมณบริโภค

ดังนั้นสภาพแวดล้อมของวัดปัญญานันทารามที่มีความสงบ ร่มรื่น เหมาะกับเป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม การจัดและออกแบบสิ่งก่อสร้างที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา การเน้นวัดให้เป็นสังคมพุทธบริษัท ตลอดจนการนำระบบสังฆะมาใช้ในการปกครองและการอยู่ร่วมกัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมวัดในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมทั้งสิ้น

๒.๒ รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดปัญญานันทาราม

วัดปัญญานันทารามมีโครงการเผยแผ่ศาสนธรรมหลายโครงการ โครงการที่มีความโดดเด่นและสร้างชื่อเสียงให้แก่วัดมาก ได้แก่ โครงการอบรมเยาวชนค่ายพุทธบุตร และโครงการอบรมค่ายคุณธรรม

๒.๒.๑ แนวคิดและปรัชญาการจัดการศึกษา จากบทสัมภาษณ์ ท่านเจ้าอาวาส กล่าวว่า แนวคิดการจัดการศึกษาของวัดเกิดจากการเห็นว่าการจัดการศึกษาของโลกปัจจุบันเน้นแต่เรื่องให้คนรู้หนังสือแต่ขาดความรู้เรื่องความเป็นคนที่สมบูรณ์ จึงมีปรัชญาในการจัดอบรมคือ “การสร้างคุณธรรมเพื่อควบคุมคนเก่ง” และมั่นใจว่า “ทุกคนพัฒนาได้ถ้าให้โอกาส” จึงได้จัดหลักสูตรตามแนวทางของพระพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมหรือศีลธรรม

๒.๒.๒ การพัฒนาหลักสูตร วัดปัญญานันทารามมีการพัฒนาหลักสูตร ที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ระยะเวลาที่ใช้ กิจกรรมและเทคนิคในการฝึกอบรม และเมื่อพิจารณาในตัวหลักสูตร พบว่า หลักสูตรทุกหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และวัตถุประสงค์นี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตร เช่น โครงการอบรมค่ายพุทธบุตร มีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนเป็น “ลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ และเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา” จึงมีหัวข้อเกี่ยวกับพระในบ้าน ชีวิตที่ก้าวหน้า และเกียรติของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

ส่วนโครงการสำหรับผู้ใหญ่ “ค่ายคุณธรรม” เน้นให้เข้าใจศีลธรรม การลดความเครียดที่เกิดจากที่ทำงานและในชีวิตประจำวัน หลักสูตรจึงเน้นคุณธรรม ที่เป็นระดับศีลธรรม และมีหลักสูตรคำสอนอื่น ๆ ที่ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรทั้งสองจัดให้มีการปฏิบัติในเรื่อง วัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่น วิถีชีวิตชาวพุทธ มารยาทและศาสนพิธีเบื้องต้น ดังนั้นผู้เข้ารับการอบรมทุกคนจะได้รับการฝึกให้ทำวัตรและนั่งสมาธิภาวนาทุก ๆ วัน ในการฝึกอบรม ซึ่งถือว่าเป็นการฝึกในเรื่องของศีล อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญาต่อไป

๒.๒.๓ การดำเนินการฝึกอบรม ก่อนเข้ารับการอบรม วัดและหน่วยงาน ที่จะมาเข้ารับการอบรมมีการเตรียมการและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกติกาของวัด โดยวัดจะให้แนวทางกับโรงเรียนและหน่วยงานที่จัดว่า ต้องจัดให้นักเรียนและผู้เข้ารับการอบรม ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันคิดกิจกรรมบนกรอบของความเรียบง่าย ประโยชน์สูง ประหยัดสุด และถูกต้องตามธรรมวินัย

การมีส่วนร่วมของผู้เรียน ความเป็นกันเองระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการเป็นแบบอย่างที่ดีของพระวิทยากร ส่วนอุปกรณ์การสอนส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติและศาสนวัตถุภายในวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวัดที่ต้องการ คือ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบร้อยตาม

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้อยู่ในอำนาจวัตถุมากเกินไป”

๒.๒.๔ การประเมินผล อาจกล่าวได้ว่าโดยปกติ พระวิทยากร จะมีการประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เป็นการประเมินจากพฤติกรรมในห้องเรียน เช่น ผู้เข้ารับการอบรมมีความ เรียบร้อยและสำรวมมากขึ้น และการประเมินที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยใช้กิจกรรม เช่น ก่อนจบการฝึกอบรมทุกคนจะต้องเขียนบทความ ประทับใจ เรื่องการเข้าค่าย ซึ่งบทความนี้ถือว่าเป็นการประเมิน หลักสูตรโดยอ้อม เพราะผู้เข้ารับการอบรมมักจะแสดงความรู้สึกของ การมาเข้าค่ายนี้ว่า เขามีความ-ไม่ชอบ มีความประทับใจ-ไม่ประทับใจ อะไรบ้างขณะที่เข้ามาอยู่วัด และได้รับการอบรมในระยะเวลานั้น ๆ

นอกจากการประเมินผลระหว่างการอบรมและเมื่อสิ้นสุดการ อบรมแล้ว ทางวัดก็สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อสรุปและประเมินผล โครงการต่างๆ ในภาพรวมด้วย

๒.๓ การบริหารจัดการและบทบาทพระวิทยากร ที่มีส่วน สนับสนุนการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

บทบาททางด้านการบริหารจัดการและวิทยากรต่างๆ เป็นสิ่ง สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของวัด การบริหารจัดการและบทบาทของ วิทยากรของวัดปัญญานันทาราม มีดังนี้

๒.๓.๑ การวางแผน ในส่วนของการจัดการเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดมีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีโดยเปิดให้หน่วยงานที่ต้องการเข้า

มารับการฝึกอบรมของวันที่จะเข้ารับการอบรมล่วงหน้า ซึ่งปฏิทินนี้ ทำให้วัดทราบล่วงหน้าว่าภารกิจในด้านการจัดการศึกษามีมากน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามไม่พบว่ามี การวางแผนเพื่อรองรับภารกิจดังกล่าวอย่างเป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ในเรื่อง พระวิทยากร งบประมาณ หรือวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ อย่างไรก็ตามท่านเจ้าอาวาสมีการเรียกประชุม พระวิทยากรเพื่อประชุมปรึกษาหารือตามโอกาส แต่ยังไม่มีการวางแผน อย่างชัดเจน

๒.๓.๒ การจัดองค์กร วัดมีการกำหนดโครงสร้างการบริหาร งานภายในวัด โดยยึดภารกิจ ๖ ด้านของสงฆ์เป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังไม่ได้มีการแบ่งส่วนงานตามโครงสร้างที่วางไว้ นอกจากนี้ยังไม่ได้มีการกำหนดขอบข่ายภาระหน้าที่ และมอบหมายผู้รับผิดชอบ งานอย่างชัดเจน ดังนั้นการบริหารงานและการสั่งการจะรวมอยู่ที่ท่าน เจ้าอาวาสแทบทั้งหมด ทำให้เจ้าอาวาสต้องรับภาระกับงานทุก ๆ เรื่อง โดยไม่จำเป็น และเมื่อใดที่ท่านมีภารกิจเร่งด่วนงานก็จะขาดผู้รับผิดชอบ หรือหาผู้มาทำหน้าที่แทนไม่ทัน ทำให้งานต้องชะงักไม่สามารถ ดำเนินไปได้ด้วยดีและเนื่องจากวัดมีแนวโน้มว่าจะมีภารกิจเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี วัดควรจะดำเนินการจัดทำโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจนโดยยึดภารกิจ ของวัดเป็นหลัก โดยควรจัดให้มีการแบ่งส่วนงาน กำหนดอำนาจหน้าที่ ของงาน และมอบหมายงานให้มีผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ

๒.๓.๓ การระดมทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินงานของวัดมีดังนี้

๑) บทบาทของทรัพยากรภายในวัด บุคลากรของวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเจ้าอาวาส เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้งานจัดการศึกษาของวัดประสบความสำเร็จ ท่านเป็นผู้มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักวิชาการ และพยายามหาทางปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ มีเมตตาธรรมสูง ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของพระลูกวัด เป็นตัวแบบที่ดีในทางปฏิบัติภารกิจของสงฆ์ และการเผยแผ่ศาสนาธรรม

สำหรับพระภิกษุซึ่งเป็นบุคลากรภายในวัด ส่วนใหญ่เป็นพระที่มีการศึกษาสูง โดยมีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา จนถึงปริญญาโท และท่านมีอุดมการณ์เดียวกับวัด คือทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เดินตามพระพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า และทำงานด้วยจิตวิญญาณของพระภิกษุคือ รักเพื่อนมนุษย์ จึงจะเห็นว่าพระทุกรูปทำงานกันอย่างทุ่มเท อุทิศตนเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาธรรมในกิจกรรมที่ท่านมีความสามารถและความถนัด

๒) บทบาทของทรัพยากรภายนอกวัด เนื่องจากภารกิจหลักของวัดปัญญานันทารามคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงได้รับการสนับสนุนโดยเฉพาะเกี่ยวกับงบประมาณ/รายได้ จากหน่วยงานและโรงเรียนที่มาเข้ารับการอบรม วัดไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการอบรม แต่หน่วยงานเหล่านั้นจะถวายค่าใช้จ่ายตามแต่จะศรัทธา บาง

หน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานเอกชนที่มีกำลังฐานะทางเศรษฐกิจ ก็ถวายค่าใช้จ่ายได้มาก บางหน่วยงานและ/หรือโรงเรียนมีงบประมาณน้อยก็ถวายน้อย การที่ทางวัดไม่เรียกร้อง ค่าใช้จ่ายใดๆ เป็นเหตุให้มีผู้ศรัทธามาเข้าค่ายอบรมจริยธรรม และเข้าร่วมโครงการอื่นๆ เป็นจำนวนมากจึงกล่าวได้ว่าวัดปัญญานันทารามมีการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ก็มีการสนับสนุนวัดในลักษณะของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันอาทิตย์จะมีคนมานมัสการเจ้าอาวาส มาฟังธรรม และมาร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก บางคนก็จะมาถวายอาหารเพลแก่ พระภิกษุ สามเณรทุกรูปในวัด บางคนก็ถวายปัจจัยเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในวัด เช่น ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าน้ำ และเข้ากองทุนต่างๆ ซึ่งการสนับสนุนนี้ก็เกิดจากความศรัทธาต่อการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และการปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของเจ้าอาวาสและบุคลากรทุก ๆ ท่านของวัด

๓) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส พระครูสีลวัฒนาภิรม เป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งวัดปัญญานันทาราม จนเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นวัดโดดเด่นในด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านเป็นผู้ที่มีลักษณะความเป็นผู้นำสูง มีความสามารถในการชักจูงให้คนร่วมมือปฏิบัติงาน สามารถทำให้คนศรัทธาและเชื่อถือในความสามารถเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สังเกตได้จากสิ่งต่างๆ ภายในวัดล้วนแต่มีส่วนมาจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของท่านทั้งสิ้น ท่านเป็นนักปรับปรุง โดยท่านมักจะคอยสังเกตสิ่งที

กระทำอยู่ในปัจจุบัน เมื่อเห็นอะไรไม่ดีจะคอยแก้ไขและหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของราชการ เอกชน หรือองค์กรของพระสงฆ์ จนทำให้ภารกิจต่างๆ ของวัดดำเนินไปได้ด้วยดี นอกจากนั้นท่านเป็นนักเปลี่ยนแปลง เป็นนักวิชาการ เป็นผู้มีความทันสมัย ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อเห็นสิ่งใดยังไม่ดี และมีผู้เสนอแนะ ท่านก็ใช้วิจรรย์ญาณของท่านในการตัดสินใจ ยอมที่จะเปลี่ยนแปลง ยึดสิ่งใดที่ถูกต้องและมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ท่านกล้าเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างแม้ว่าคนอื่นจะไม่เห็นด้วยในขณะนั้นก็ตาม และที่สำคัญท่านจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระในวัด ท่านจะตื่นแต่เช้า ทำวัตร และปฏิบัติเช่นเดียวกับพระภิกษุ สามเณรอื่น ๆ ท่านนำระบบการอยู่ร่วมกันแบบสังฆมาใช้ในการปกครอง มีการอยู่ร่วมกันแบบแบ่งปัน โดยใช้กองทุนพุทธทายาท และพุทธสหกรณ์เป็นองค์กรกลาง ดังนั้นคุณลักษณะเหล่านี้ของท่านเจ้าอาวาส จึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญที่ทำให้งานการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทารามประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง

๒.๔ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม

จากการประเมินผลหลักสูตรโดยภาพรวม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดมีความเหมาะสม และเห็นว่าสาระธรรมที่บรรยายมีประโยชน์มาก ทำให้มีความเข้าใจหลักคำสอน ในทาง

พระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ทำให้มีพฤติกรรมดีขึ้น อย่างไรก็ตามการจัดฝึกอบรมจะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าบุคลากรที่ทำการสอนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ดังนั้นวัดปัญญานันทารามจึงเห็นสมควรที่จะจัดโครงการพัฒนาความรู้และส่งเสริมทักษะพระวิทยากรในการเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

๒.๕ จุดแข็ง-จุดอ่อนของวัดปัญญานันทารามในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๒.๕.๑ จุดแข็งของวัดปัญญานันทาราม

๑) เจ้าอาวาส เป็นผู้มี ความมุ่งมั่นที่จะอุทิศตนต่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีเมตตาธรรม ใจกว้าง และมีอัธยาศัยดี มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีภาวะผู้นำสูง มีความสามารถในการชักจูงให้คนร่วมมือปฏิบัติงาน สามารถทำให้คนศรัทธาและเชื่อถือในความสามารถ จึงทำให้งานการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทารามประสบความสำเร็จอย่างสูงในเวลาอันรวดเร็ว

๒) วัดมีจุดมุ่งหมายในการสร้างวัดที่ชัดเจนคือ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้องให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุมากเกินไป” จึงนำไปสู่แนวทางการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวัด

๓) สถานที่ของวัดปัญญาบันฑารามมีความสงบ อยู่ห่างไกลจากชุมชน และสภาพของวัดมีความร่มรื่นเต็มไปด้วยพรรณไม้มีนานาชนิด จึงเหมาะสำหรับเป็นสถานศึกษาและปฏิบัติธรรม

๔) บรรยากาศของวัดเอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีสิ่งก่อสร้างแฝงด้วยธรรมปรัชญา ป้ายสุภาษิตที่เป็นข้อคิดคติเตือนใจ สวนสมุนไพร ทำให้คนทุกเพศทุกวัย สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาตามความสนใจของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย และกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔, ๑๕ และ ๒๔

๕) รูปแบบการอยู่ร่วมกันในระบบสังฆะ เอื้อให้บุคลากรในวัดอยู่ร่วมกันอย่างแบ่งปัน ลดการแสวงหาลาภและวัตถุปัจจัย ลดความขัดแย้งในการทำงาน ทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อแสวงหาความดี ไม่ใช่แสวงหาเงินหรือวัตถุเป็นเป้าหมาย

๖) วัดให้ความสำคัญกับสังคมพุทธบริษัท จึงจัดการศึกษาคครอบคลุมบุคคลทุกกลุ่ม คือ พระภิกษุ สามเณร เยาวชน ชาย-หญิง และประชาชนโดยทั่วไปอย่างเท่าเทียมกัน

๗) บุคลากรของวัดที่มีความเข้มแข็ง ทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ทำงานกันอย่างทุ่มเท อุทิศตนเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาธรรมในกิจกรรมที่ท่านมีความสามารถและความถนัด

๘) การจัดการฝึกอบรม/โครงการ เป็นไปตามกระบวนการฝึกอบรม คือ ๑) มีการวิเคราะห์หลักสูตร โดยจัดให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

และระยะเวลาที่ใช้ ๒) การพัฒนาหลักสูตร มีกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมและเทคนิคที่ใช้ ๓) วิธีการฝึกอบรมเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีของพระวิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และนำธรรมชาติและศาสนวัตถุในวัดมาเป็นอุปกรณ์ในการสอน และ ๔) การประเมินผลใช้หลายรูปแบบ และมีการประเมินทั้งขณะอบรมและหลังการอบรม

๙) ได้รับการสนับสนุนจากวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งให้การช่วยเหลือวัดในด้านพระวิทยากรโดยผ่านทางโครงการพระธรรมทายาทวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และพระนิสิตฝึกงาน

๒.๕.๒ จุดอ่อนของวัดปัญญาบันฑาราม

๑) วัดยังไม่ได้มีการแบ่งส่วนงานตามโครงสร้างที่วางไว้ และไม่มีกรมอบหมายผู้รับผิดชอบงานอย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อภาระงานที่จะขยายขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคตวัดจึงควรดำเนินการจัดทำโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจนโดยยึดภารกิจของวัดเป็นหลัก จัดให้มีการแบ่งส่วนงาน กำหนดอำนาจหน้าที่ของงาน และมอบหมายงานให้มีผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ

๒) วัดขาดคู่มือที่ใช้ในการสอน จึงทำให้การสอนขึ้นอยู่กับวิทยากรเป็นหลัก วัดควรจัดทำคู่มือการสอน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนสอนไปในทิศทางเดียวกันและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการฝึกพระวิทยากรใหม่ ๆ

๓) จำนวนพระวิทยากรในวัดมีน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณงาน จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และ/หรือปรับปรุงการเรียนการสอน

๔) วัดปัญญาบันฑารามมีปรัชญาและอุดมการณ์ที่แตกต่างจากวัดโดยทั่วไป เน้นให้คนเข้าวัดเพราะธรรมะ ไม่เน้นพิธีกรรม และสิ่งก่อสร้างที่เป็นศาสนวัตถุ จึงทำให้คนเข้าวัดมีจำกัดเฉพาะบางกลุ่มคนที่ยอมรับแนวคิดนี้เท่านั้น

๒.๕.๓ โอกาสในการพัฒนา

๑) ความต้องการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจมีมากขึ้นจึงเป็นโอกาสของวัดที่จะหาวิธีการที่จะจัดการศึกษาให้ได้ปริมาณและคุณภาพที่มากขึ้น

๒) ขณะนี้รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย จึงเป็นโอกาสที่วัดจะได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการศึกษาของวัด

๓) การจัดศาสนศึกษาในวัด เป็นการผลิตพระวิทยากรภายใน และผลิตผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของวัดได้อีกวิธีหนึ่ง

๔) สามารถพัฒนาวัดเครือข่าย ให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมได้ในอนาคต

บทที่ ๓

สรุปและข้อเสนอแนะ

๓.๑ สรุป

๓.๑.๑ ประวัติและความเป็นมาของวัด

วัดปัญญาบันฑาราม ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๗ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๓๘ ไร่ ๕๙ ตารางวา จุดมุ่งหมายของการสร้างวัด เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ และเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้ใฝ่ในการศึกษาปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนทั่วไป จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญาบันฑิกขุ) ที่ท่านกล่าวว่าการให้สถานที่นี้เป็นที่สำหรับ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมมากเกินไป” ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้นำไปสู่การดำเนินงาน และการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดปัญญาบันฑาราม

๓.๑.๒ การปฏิบัติภารกิจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

วัดปัญญานันทารามปฏิบัติภารกิจครบทั้ง ๖ ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาระงับเหตุ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ แต่ภารกิจที่ทำให้วัดมีความโดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ได้แก่ งานด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดปัญญานันทารามมีโครงการต่างๆ มากมาย ที่จัดเพื่อถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยมีการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสิ้น ๑๘ โครงการ ทุกๆ โครงการได้รับความนิยมอย่างสูง

๓.๑.๓ รูปแบบและยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม

แกนการจัดหลักสูตร ใช้แนวทางพระพุทธศาสนา และแนวความคิดของท่านพุทธทาสและหลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ เป็นหลัก โดยทุกคนที่เข้ารับการอบรมจะต้องถือหลักปฏิบัติ ดังนี้ ๑) วัฒนธรรมทางศาสนา ๒) ยึดหลัก “อยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง” ๓) ยึดหลัก ๕ ดีเพื่อชีวิต ของท่านปัญญานันทภิกขุ เพื่อการรู้จักตนเอง คือ “คิดดีเป็น พูดดีเป็น ทำดีเป็น คบคนดีเป็น และไปสู่สถานที่ดีเป็น” และ ๔) กรอบของกิจกรรมยึดหลัก “เรียบง่าย ประโยชน์สูง ประหยัด และถูกต้องตามธรรมวินัย”

ความแตกต่างของหลักสูตร/โครงการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน และระยะเวลาของการฝึกอบรม เช่น โครงการค่ายพุทธบุตรสำหรับเยาวชนใช้เวลา ๓ วัน ๒ คืน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็น “ลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนเป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติและเป็นศาสนิกชนที่ดีของพุทธศาสนา” ส่วนหลักสูตรค่ายคุณธรรม สำหรับผู้ใหญ่ เน้นการเข้าใจสัจธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งอาจใช้เวลา ตั้งแต่ ๓ วัน ๒ คืน ถึง ๗ วัน ๖ คืน เป็นต้น

วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ อาจกล่าวได้ว่าเน้น การพัฒนาตนเอง โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับบุคคล ๒) ระดับปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ ๓) ระดับสังคม

๓.๑.๔ ลักษณะเด่นของวัด ที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ประกอบด้วย ๑) บรรยากาศที่เน้นความเป็นธรรมชาติ และเอื้อต่อการเรียนรู้ ๒) ความไม่เป็นวัดถุนิยม และเน้นให้คนเข้าวัด เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม ๓) การเน้นวัดให้เป็นสังคมพุทธบริษัท ๔ จึงมีการจัดการศึกษาเพื่อบุคคลทุก ๆ กลุ่ม และ ๕) ระบบการปกครองแบบสังฆะ เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างแบ่งปัน โดยมีกองทุนพุทธทายาท และพุทธสหกรณ์ เป็นหน่วยงานกลาง

ประเด็นต่างๆ ทั้ง ๔ ส่วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทารามประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้กระบวนการจัดฝึกอบรมของวัดปัญญานันทาราม มีการดำเนินการดังนี้

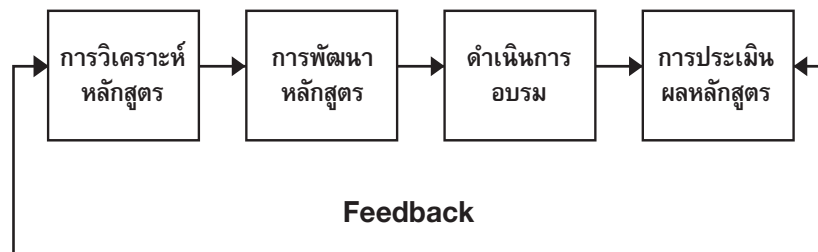
๑) การวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม พิจารณาจาก กลุ่มผู้เรียน ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม และโอกาสที่จัด

๒) การพัฒนาหลักสูตร มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตร เนื้อหา ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เทคนิคในการฝึกอบรม คุณสมบัติ และจำนวนผู้เข้ารับการอบรม

๓) การดำเนินการฝึกอบรม พระวิทยากรเน้นการเป็นตัวอย่างที่ดี ความอบอุ่น และเป็นมิตร กิจกรรมใช้หลักของนักปราชญ์ คือ “สุ จิ ปุ ลิ” อุประการณ์ ใช้ธรรมชาติ และวิถีชีวิตชาวพุทธ วิธีการสอนพยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด และเน้นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

๔) การประเมินผล ใช้การสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเรียน เขียนบทความประทับใจ เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม ประเมินผลโดยหน่วยงานที่จัด หลังการฝึกอบรม และประเมินผลในภาพรวม

โดยกระบวนการทั้ง ๔ มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อการปรับปรุงที่ดีขึ้น ซึ่งปรากฏตามแผนผังข้างล่าง

๓.๑.๕ การจัดการศึกษาของวัดที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

ปรัชญาการจัดการศึกษาของวัดปัญญานันทาราม คือ “การสร้าง ความดี เพื่อควบคุมคนเก่ง”และ “ทุกคนพัฒนาได้ถ้าให้โอกาส” จึงได้ จัดหลักสูตรโดยนำพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ปรัชญาดังกล่าวมีความ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ ว่า การจัดการ ศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ และมาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็น ไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หลักสูตร/โครงการการศึกษาของวัดปัญญานันทาราม มีหลากหลาย ซึ่งประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจสามารถเลือกเข้ามาศึกษาได้ตามความ สนใจ ความต้องการ และเวลาที่สะดวก การจัดหลักสูตรของวัดจะคำนึง ถึงปัญหาของสังคมปัจจุบัน และพิจารณาจากความต้องการของผู้เรียน เป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๔ ที่ว่า การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมควรให้มีความสอดคล้องกับความ สนใจของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

สำหรับกิจกรรมการเรียนของวัดปัญญานันทาราม ใช้หลักของนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ และถือหลัก “นำทำ ไม่ใช่ สั่งทำ” เพื่อฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น และถือว่าการมาร่วมกิจกรรมจะเป็นการเพิ่มวิธีคิดให้คนตลอดจนการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นธรรมชาติมีศาสนวัตถุและป้ายพุทธสุภาษิตที่มีข้อคิดและหลักธรรม เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์การสอน และเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๔ ที่ว่า กระบวนการเรียนรู้ควรฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้พบว่า วัดปัญญานันทาราม มีการจัดการศึกษาอย่างน้อย ๒ รูปแบบคือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

๓.๑.๖ ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม

๑) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูง ท่านมีความสามารถในการชักจูงให้คนร่วมมือปฏิบัติงาน สามารถสร้างศรัทธาและเชื่อถือให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน เป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีประสบการณ์การทำงานด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทันสมัย ตลอดจนประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่บุคลากรที่อยู่ในวัด

และผู้มาปฏิบัติธรรม จึงทำให้งานการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม ประสบความสำเร็จอย่างสูงในเวลาอันรวดเร็ว

๒) วัดมีจุดมุ่งหมายในการสร้างวัดที่ชัดเจนคือ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้องให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุมากเกินไป” จึงนำไปสู่แนวทางการจัดการศึกษา และวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวัด

๓) สถานที่ของวัดปัญญานันทารามมีความสงบ อยู่ห่างไกลจากชุมชน และสภาพของวัดมีความร่มรื่นเต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดที่เอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม

๔) บรรยากาศของวัดเอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีสิ่งก่อสร้างแฝงด้วยธรรม ปรัชญา ป้ายสุภาษิตที่เป็นข้อคิดคติเตือนใจ สวนสมุนไพร ทำให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

๕) รูปแบบการอยู่ร่วมกันแบบระบบสังฆะ เอื้อให้บุคลากรในวัดอยู่ร่วมกันอย่างแบ่งปัน ลดการแสวงหาลาภและวัตถุปัจจัย ลดความขัดแย้งในการทำงาน ทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อแสวงหาความดี ไม่ใช่แสวงหาเงินหรือวัตถุเป็นเป้าหมาย

๖) วัดให้ความสำคัญกับสังคมพุทธบริษัท จึงจัดการศึกษาได้ครอบคลุมคนทุกกลุ่มคือ พระภิกษุ สามเณร เยาวชนชาย-หญิง และประชาชนโดยทั่วไป

๗) บุคลากรของวัดมีความเข้มแข็ง ทำงานกันอย่างทุ่มเทอุทิศตนเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนธรรมในกิจกรรมที่ท่านมีความสามารถและความถนัด

๘) การสนับสนุนจากวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะวัดชลประทานรังสฤษฎ์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้การช่วยเหลือวัดในด้านพระวิทยากรโดยผ่านทางโครงการพระธรรมทายาท วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และพระนิสิตฝึกงาน

๓.๑.๗ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดปัญญาบันฑาราม

๑) โครงสร้างการบริหารงานของวัดและการมอบหมายงานยังไม่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานในการขยายงานในอนาคต

๒) จำนวนพระวิทยากรในวัดมีน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณงาน จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และ/หรือปรับปรุงการเรียนการสอน

๓) วัดขาดคู่มือ (Lesson plan) และเอกสารประกอบการสอนที่ใช้เป็นแนวทางการสอนสำหรับพระวิทยากร และเพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตพระวิทยากรใหม่

๔) ควรจัดสถานที่สำหรับเป็นที่ต้อนรับผู้มาเยือน ที่ทำให้คนมาวัดเกิดความสบายใจและอบอุ่นนอกเหนือจากรูปแบบของสำนักงาน ซึ่งอาจใช้เป็นที่สำหรับเผยแผ่งานของพุทธศาสนาและของวัดรวมทั้ง

ประชาสัมพันธ์วัดไปในตัวด้วย

๕) ควรมีการพิจารณาปรับปรุงระบบนิเวศวิทยา และการหมุนเวียนของน้ำภายในวัด ทั้งนี้อาจขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิชัยพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เป็นต้น

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัด เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติภารกิจ ๖ ด้านของวัด

๒. สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหลักสูตรอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่แก่ พระภิกษุ สามเณร ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนหรือวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม ทั้งภายในวัดและสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรี,
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด. ๒๕๔๕.
ศิริพร แยมนิล. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการ
เผยแผ่ศาสนธรรมของวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี. มปท, ๒๕๔๕. (เอกสารอัดสำเนา)
_____. รายงานการวิจัยเรื่อง วิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการ
พัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม: กรณีศึกษาวัดปัญญา
นันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. มปท, ๒๕๔๖.
(เอกสารอัดสำเนา)

ที่ปรึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) นายรุ่ง แก้วแดง	เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เลขาธิการสภาการศึกษา (ถึง ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗)
ศ.ร.ต.อ.วรเดช จันทร์ศร	เลขาธิการสภาการศึกษา (๒ พฤษภาคม ๒๕๔๗ - ๓ เมษายน ๒๕๔๘)
นายอำรุง จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา (ตั้งแต่ ๔ เมษายน ๒๕๔๘)
นางนงราม เศรษฐพานิช	ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
นางสุทธศรี วงษ์สมาน	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
นางสาวพิณสุดา สิริธังศรี	หัวหน้ากลุ่มนโยบายและแผนการศึกษามหภาค สำนักนโยบายและแผนการศึกษา

นักวิจัย

ดร.ศิริพร แยมนิล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรินทิพย์ สติรศิลป์

ผู้เรียบเรียง

นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง นักวิชาการศึกษา ๖ ว.

ผู้ประสานงานโครงการ

นางพิศมัย แพนงูเคราะห์ นักวิชาการศึกษา ๘ ว.
นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง นักวิชาการศึกษา ๖ ว.